

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

CYRILOMETODĚJSKÁ TEOLOGICKÁ
FAKULTA

Katedra církevního práva

Učitelství náboženství pro základní školy

+

Katechetika

Eva Niklová

***Manželské překážky spojené s "příbuzností"
v CIC a CCEO.***

Diplomová práce

Vedoucí práce: Mgr. Monika Menke Th.D.

2013

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a použila jsem při tom jen uvedené prameny a literaturu.

V dne

.....

Eva Niklová

Obsah

OBSAH.....	3
ÚVOD.....	4
1. MANŽELSTVÍ V KATOLICKÉ CÍRKVI	7
1.1. CHÁPÁNÍ MANŽELSTVÍ V ŘÍMSKOKATOLICKÉ CÍRKVI.....	7
1.2. ODLIŠNOSTI V CHÁPÁNÍ CCEO PŘEDEVŠÍM CÍRKVE KATOLICKÉ BYZANTSKÉHO OBŘADU, TZV. ŘECKOKATOLICKÉ	12
2. MANŽELSKÉ PŘEKÁŽKY A JEJICH DISPENZOVÁNÍ	17
2.1. MANŽELSKÉ PŘEKÁŽKY OBECNĚ A JEJICH VÝČET	17
2.2. DISPENZOVÁNÍ OD PŘEKÁŽEK	26
3. PŘEKÁŽKY SPOJENÉ S „PŘÍBUZNOSTÍ“ V ČESKÉM CIVILNÍM PRÁVU ..	29
3.1. PŘEKÁŽKY VZNIKLÉ Z NAROZENÍ	32
3.2. PŘEKÁŽKY VZNIKLÉ ZE SŇATKU	33
3.3. PŘEKÁŽKY VZNIKLÉ Z OSVOJENÍ	34
4. PŘEKÁŽKY SPOJENÉ S „PŘÍBUZNOSTÍ“ V CIC	35
4.1. POKREVNÍ PŘÍBUZENSTVÍ	35
4.2. ZÁKONNÉ PŘÍBUZENSTVÍ.....	37
4.3. AFINITA („ŠVAGROVSTVÍ“)	39
4.4. VEŘEJNÁ POČESTNOST	42
5. ODLIŠNOSTI U PŘEKÁŽEK SPOJENÝCH S „PŘÍBUZNOSTÍ“ V CCEO	45
5.1. POKREVNÍ PŘÍBUZENSTVÍ	45
5.2. ZÁKONNÉ PŘÍBUZENSTVÍ.....	48
5.3. ŠVAGROVSTVÍ.....	50
5.4. VEŘEJNÁ MRAVOPOČESTNOST.....	52
5.5. DUCHOVNÍ PŘÍBUZENSTVÍ.....	54
ZÁVĚR.....	58
SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY	60
PRAMENY TIŠTĚNÉ	60
PRAMENY ELEKTRONICKÉ	61
LITERATURA TIŠTĚNÁ.....	62
LITERATURA ELEKTRONICKÁ.....	63
SEZNAM ZKRATEK	64
SEZNAM PŘÍLOH	65

Úvod

Manželské právo je velice obsáhlá a složitá oblast kanonického práva, která prošla mnoha změnami. Nejen v dnešní době, ale i v celé dlouhé historii byl kladen velký důraz na osobní spojení manželů a trvalost a pevnost manželství. Celá společnost vždy chápala manželství jako velmi významnou smlouvu. Musíme si neustále připomínat, že manželství vždy bylo a je základním stavebním kamenem lidské společnosti. Potvrzuje to i Pastorální konstituce o církvi v dnešním světě *Gaudium et spes*, která říká: „*Šťastný život člověka i lidské a křesťanské společnosti těsně souvisí s dobrým stavem manželského a rodinného společenství.*“ Proto je nutné manželství co nejlépe chránit. Toto je hlavním důvodem, proč jsem si vybrala téma diplomové práce z oblasti manželského práva.

V historii to bylo právě křesťanství, které význam manželství vyzdvihovalo a dodnes ho chrání svým právním řádem. Sekulární právo v manželské oblasti navazovalo nejen na principy práva církevního, ale i římského, v některých aspektech však jde vlastní cestou. V dnešní době má v otázkách manželství, jak stát, tak i církev, každý své vlastní právní předpisy.

Podle mého názoru by se měl každý katolík seznámit s obsahem manželského práva. Mnoho cenných poznatků přináší také studium a srovnávání jednotlivých manželských překážek západní církve a církví východních.

Východní katolické církve i církev latinská, neboli západní, tvoří jednu katolickou církev, spojenou poutem víry, svátostí i řízením. Disciplína je v mnoha ohledech obdobná, ale liší se v některých aspektech, podle teologických důrazů v té které části.

Tato práce se zaměřuje především na manželské překážky spojené s příbuzností, které jsou obsažené v západním kodexu kanonického práva (CIC/1983) a v kodexu kánonů východních církví (CCEO/1990). Popisuje význam těchto překážek, stručně rekapituluje historický vývoj a také odlišnosti mezi západním a východním kodexem. Pro lepší orientaci v komplexu těchto překážek, spojených s příbuzností se pokusím srovnat i obdobné překážky v českém civilním právu.

Cílem mé diplomové práce je najít, analyzovat a srovnat podrobnosti, rozdíly a hlavní specifika manželských překážek spojených s příbuzností v CIC a v CCEO.

Pro tento cíl jsem použila metody analytické a srovnávací. Na závěr se pokusím o shrnutí či syntézu shromážděných poznatků.

Získané informace mohou být obohacující i z praktických důvodů, tedy nejen pro teology a právníky, ale i pro katolické laiky. Díky migraci obyvatelstva se stále častěji setkáváme i na našem českém území s východními katolíky.

Nejčastěji to jsou katolíci byzantsko-slovanského obřadu, tzv. řeckokatolíci, pro které papež Jan Pavel II. zřídil na našem území Apoštolský exarchát (od 15. 3. 1996). Proto mají západní katolíci více důvodů k tomu, aby poznávali rozdíly v manželském právu a konkrétně i v manželských překážkách. Mohou je motivovat k hlubšímu zamyšlení nad vlastním chápáním svátostného manželství a možná i k prohloubení některých životních postojů.

Toto téma jsem si vybrala, protože je podle mého názoru praktické a potřebné nejen pro církve, ale i pro celou společnost. Dobrá orientace v problematice manželského práva může zabránit uzavření neplatných manželství z důvodu nerespektování kanonických předpisů z neznalosti.

Nejprve připomenu pohled na manželství v katolické církvi obecně. V první kapitole se zaměřím na chápání manželství v římskokatolické církvi a na odlišnosti v chápání manželství ve východních katolických církvích především v katolické církvi byzantského obřadu.

Ve druhé kapitole chci obecně seznámit s manželskými překážkami a jejich dispenzováním v situaci řádné i mimořádné.

Ve třetí kapitole chci přiblížit překážky spojené s příbuzností v českém civilním právu a pokusit se upozornit na odlišnosti v chápání církevního a sekulárního práva.

Ve čtvrté a páté kapitole se budu zabývat samotnou problematikou manželských překážek spojených s příbuzností v CIC a v CCEO, jejich podobnostmi či odlišnostmi, případně jinak položenými důrazy.

Na závěr se pokusím pomocí dostupné literatury shrnout a systematizovat zjištěné informace o problematice manželských překážek spojených s příbuzností v CIC a v CCEO.

Základní prameny, ze kterých v této práci budu čerpat, jsou CIC/1983 a CCEO, dále zákon o rodině č. 94/1963 Sb., případně další zákony související s touto problematikou; z literatury použiji především komentáře k tématu jak ze strany církevního tak sekulárního práva. Nezanedbatelný zdroj materiálů, rad a připomínek

poskytla vedoucí této diplomové práce Mgr. Monika Menke Th.D. a O. Jiří Maria Kvapil, kterým tímto děkuji za vedení, pomoc a konzultace. Bez nich by tato práce jen velmi těžce vznikala.

1. Manželství v katolické církvi

„*Bůh je Láska*“¹ a sám v sobě prožívá osobní společenství lásky. Při stvoření člověka vkládá Bůh do lidské přirozenosti také schopnost a odpovědnost k lásce a společenství. Láska je tedy pro každého člověka základní a přirozený dar už od stvoření.² Z lásky „*Bůh stvořil člověka ke svému obrazu, k Božímu obrazu jej stvořil, stvořil jej jako muže a ženu*“³ a současně ho povolal k lásce.⁴

Láska Boha k člověku je významně vyjádřena v manželském svazku. Manželské pouto lásky je obrazem a znamením smlouvy mezi Bohem a člověkem. Ze strany Boha není smlouva nikdy porušena, On zůstává věčně věrný, ani nevěrnost člověka Jeho lásku nezničí. Toto má být vzorem pro lásku mezi manžely.⁵

Boží řád stvoření, který byl od počátku, stále zůstává. Byl ale narušen hříchem, proto člověk potřebuje nekonečné Boží milosrdenství, aby se rány hříchu mohly uzdravit. Také muž a žena potřebují Boží milost, bez které nedosáhnou spojení svých životů, pro které je Bůh stvořil.⁶ „*Po pádu člověka napomáhá manželství překonat sklon uzavřít se do sebe, sobectví, shon po vlastní rozkoši; pomáhá otevírat se vůči druhému, vzájemně si pomáhat a dávat se.*“⁷

1.1. Chápání manželství v římskokatolické církvi

Manželství je v katolické církvi chápáno takto: „*Manželský svazek, kterým muž a žena mezi sebou vytvářejí nejnvtřnější společenství celého života, zaměřené svou přirozenou povahou na prospěch manželů a na zplodění a výchovu dětí, je mezi pokřtěnými povýšen Ježíšem Kristem na svátost. Proto mezi pokřtěnými nemůže být platná manželská smlouva, která by nebyla svátostí.*“⁸

¹ 1 Jan 4,8.

² Srov. FC. čl. 11.

³ Gen 1,27.

⁴ Srov. KKC čl. 1604.

⁵ Srov. FC. čl. 12.

⁶ Srov. KKC čl. 1608.

⁷ KKC čl. 1609.

⁸ CIC/1983 kán. 1055; Srov. GS. čl. 48. Toto je pojetí GS čl. 48 a kodex ho vyjadřuje právní formulací.

Sv. Pavel v listě Efezanům upozorňuje na to, že muž má milovat svou ženu tak, jako Kristus miloval svou církev a vydal sám sebe za ni, aby ji posvětil.⁹ A dodává, že muž má opustit otce i matku a připojit se ke své ženě, a ze dvou se stane jeden člověk. Je to velké tajemství.¹⁰ Pavel přirovnává jednotu manželů ke vztahu Krista a církve. Z tohoto tajemství vycházela katolická církev. Svátost dává manželství zvláštní pevnost, to je důsledek nadpřirozené moci Boží.¹¹ Manželství pokřtěných se tak stává skutečným znamením nové a věčné smlouvy, která je potvrzená Kristovou krví. Duch svatý dává manželům sílu, aby se navzájem milovali tak, jak Kristus miloval církev. Tímto dosahuje manželská láska plnosti, ke které je vnitřně určena a Bůh této lásce stále žehná.¹²

Svátostí manželství mají křesťanští manželé podíl na tajemství lásky Krista a církve. Proto sdílením manželského života a přijetím a výchovou dětí si vzájemně pomáhají ke svátosti.¹³ „*Manželství ve světle víry očekávané, připravované, slavené a ve všedním životě rozvíjené se stává tím, „co spojuje církev, posiluje oběť, zpečetňuje požehnání, co ohlašují andělé, a stvrzuje Bůh ...*“¹⁴

Manželství je dílem a darem Stvořitele. On stanovil základní vlastnosti manželství, které patří do oblasti přirozeného práva a vztahují se na všechna manželství, tedy i na manželství nevěřících osob. „*Sem spadají otázky podstatných vlastností manželství (jednota a nerozlučitelnost), jeho společenského významu (smlouva sui generis, cíle manželství) i personálního významu (vytváření hlubokého intimního vztahu směřujícího k integrálnímu lidství vzájemným doplňováním se mužského a ženského pohlaví).*“¹⁵

„*Podstatnými vlastnostmi manželství jsou jednota a nerozlučitelnost, které nabývají v křesťanském manželství zvláštní pevnosti z důvodu svátosti.*“¹⁶ Vědomí o jednotě a nerozlučitelnosti manželství vychází již ze Starého zákona.¹⁷ Jednota byla ustanovena už při stvoření „*Proto muž opustí svého otce a svou matku a přiklání se ke své ženě a stávají se jediným tělem.*“¹⁸ Smlouva Boha s Izraelem je obrazem věrné

⁹ Srov. Ef 5,25-26.

¹⁰ Srov. Ef 5,31-32; KKC č. 1616.

¹¹ Srov. TRETERA, J. R. *Konfesní právo...* s. 237.

¹² Srov. FC. čl. 13.

¹³ Srov. *Svatební obřady*. čl. 8.

¹⁴ *Svatební obřady* čl. 11.

¹⁵ NĚMEC, D. *Manželské právo...* s. 13.

¹⁶ CIC/1983 kán. 1056.

¹⁷ Srov. KKC č. 1610.

¹⁸ Gen 2, 24.

manželské lásky, proroci na tuto hloubku manželství upozorňovali vyvolený národ. I Ježíš ve svých kázáních jednoznačně a kategoricky hlásal původní smysl nerozlučitelnosti manželství, jaký měl Stvořitel na počátku. Manželské spojení mezi mužem a ženou je nerozlučitelné, protože ho uzavírá Bůh sám.¹⁹ Ježíš sám říká: „Což jste nečetli, že Stvořitel už od počátku je učinil jako muže a ženu a že řekl: *Proto tedy muž opustí otce i matku, přilne ke své ženě a ti dva budou jediným tělem? Takto už to nejsou dva, ale jediné tělo. Nuže, co Bůh spojil, člověk nerozlučuj*“²⁰ Jednotu manželství tvoří jeden muž a jedna žena a to na celý život. Manželé uzavírají manželství natrvalo, teprve smrtí jednoho z nich manželství zaniká. Kánon 1141 CIC stanovuje: „*Uznané a dokonané manželství nemůže být rozloučeno žádnou lidskou mocí a ze žádného důvodu s výjimkou smrti.*“

„*Z hlediska pozitivního božského práva*“²¹ a „*podle katolického pojetí je každé manželství „res sacra“, posvátná věc:*“²² Tato posvátná skutečnost, toto Boží působení člověka posvěcuje a přivádí ho ke spáse.²³ Právní úprava a forma každého uzavíraného manželství představuje závažnost tohoto rozhodnutí. Každé skutečné manželství je také právním institutem, tedy je určováno právní normou. Manželé uzavírají posvátnou smlouvu založenou na božském právu slavnostním manželským slibem.²⁴ Je to smlouva Boha s člověkem, kdy se smluvní strany zavazují na celý život, tedy nemají právo od této smlouvy odstoupit.²⁵

Muž a žena byli stvořeni jeden pro druhého, aby si navzájem pomáhali a doplňovali se. V manželství je Bůh spojuje, stávají se jedním tělem a jsou schopni největšího možného darování, darování života nové lidské osobě. Jediným způsobem spolupracují na díle Stvořitele, stávají se Božími spolupracovníky.²⁶

Manželé si důvěrným spojením a činnostmi prokazují vzájemnou pomoc a službu a tím zakoušejí smysl své jednoty. Toto důvěrné sjednocení, darování se a také dobro dětí vyžaduje úplnou manželskou věrnost a nerozlučnou jednotu, k tomu jsou posilováni a posvěcováni silou svátosti manželství. Bůh skrze tuto svátost prostupuje

¹⁹ Srov. KKC č. 1611, 1614.

²⁰ Mt 19,4-6.

²¹ NĚMEC, D. *Manželské právo*... s. 13.

²² TRETERA, J. R. *Konfesní právo*... s. 235.

²³ Srov. NĚMEC, D. *Manželské právo*... s. 13.

²⁴ Srov. TRETERA, J. R. *Konfesní právo*... s. 235-236.

²⁵ Srov. NĚMEC, D. *Manželské právo*... s. 15.

²⁶ Srov. KKC čl. 372.

jejich manželství a naplňuje celý jejich život vírou, nadějí a láskou, aby stále více rostli k dokonalosti a k vzájemnému posvěcování a tím i k oslavě Boha.²⁷

K cílům manželství patří dobro manželů a dobro potomstva, jde o dva zcela rovnocenné cíle, které jsou ve vzájemném souladu nacházející se v témže manželském úkonu. Dobro manželů a dobro potomstva, a také plazení a výchova dětí, se navzájem prolínají a doplňují.²⁸

Platně uzavřené manželství má právní následky. Manželům vzniknou stejná práva a povinnosti ve věcech patřících k manželskému životu,²⁹ a také práva a povinnosti starat se ze všech sil o fyzickou, společenskou, kulturní, mravní a náboženskou výchovu dětí.³⁰ Všechny děti počaté nebo narozené v manželství se považují za manželské.³¹

Pro vznik manželství je nutné souhlasné rozhodnutí muže i ženy, je to úkonem vůle, jímž se oba sobě navzájem neodvolatelně odevzdávají a přijímají. Tento souhlas nemůže žádná lidská moc nahradit.³²

*„Manželský souhlas je shodný projev vůle obou nupturientů, jehož předmětem je manželství jako společenství celého života.“*³³ Kán. 1095 CIC stanovuje, že muž a žena musí mít dostatečné užívání rozumu, aby se sami sobě navzájem neodvolatelně odevzdali a přijali za účelem manželství. Manželský souhlas má být vysloven osobně s patřičnou kvalitou navenek, ale musí mít i vnitřní kvalitu, protože nedostatky v manželském souhlasu mohou činit manželství neplatným od samého počátku.³⁴ Kán. 1105 CIC dovoluje za určitých podmínek dát manželský souhlas i prostřednictvím zástupce.

Pro vznik manželství se dále vyžaduje absence překážek, které by muže a ženu činily nezpůsobilými k uzavření platného manželství.

Právo na uzavření manželství náleží, podle kán. 1058 CIC všem, kterým to právo nezakazuje. Právo také hájí platnost manželství podle kán. 1060 CIC.

²⁷ Srov. GS. čl. 48.

²⁸ Srov. NĚMEC, D. *Manželské právo...* s. 18

²⁹ Srov. CIC/1983 kán. 1135.

³⁰ Srov. CIC/1983 kán. 1136.

³¹ Srov. CIC/1983 kán. 1137; Srov. HRDINA, A. *Kanonické právo...* s. 91.

³² Srov. CIC/1983 kán. 1057 § 1.

³³ TRETERA, J. R. *Konfesní právo...* s. 252.

³⁴ Srov. TRETERA, J. R. *Konfesní právo...* s. 253.

Každý katolík je při uzavírání sňatku vázán kanonickou formou.³⁵ Kán. 1108 CIC stanovuje, že platná jsou jen ta manželství, která se uzavírají za přítomnosti oddávajícího a dvou svědků. Oddávající jménem církve vybízí k vyjádření manželského slibu, přijímá projevený souhlas novomanželů a uděluje požehnání církve. Oddávajícím může být kněz nebo jáhen. Podle kán. 1112 CIC v místech, kde není ani kněz či jáhen, může diecézní biskup po obdržení dovolení od biskupské konference a Apoštolského stolce delegovat vhodného laika. Zde chci jen upozornit na skutečnost, že v případě, že je alespoň jeden ze snoubenců příslušníkem katolické východní církve³⁶ *sui iuris* a tudíž vázán CCEO, nesmí takové manželství oddávat laik!³⁷ Východní kodex vyžaduje udělení kněžského požehnání při svatebním obřadu,³⁸ které je možné ztotožnit přímo s formou uzavření manželství.³⁹ Tedy ve východním ritu je udělovatelem svátosti manželství kněz. V latinském obřadu role udělovatelů svátosti manželství přináležejí snoubencům.⁴⁰

Na svědky neklade CIC žádné zvláštní požadavky, jen musí být schopni vnímat obřad a správně pochopit všechny podstatné náležitosti vysloveného manželského slibu. A musí být schopni dosvědčit vyslovený manželský souhlas. Podle kán. 1121 a 1122 CIC se každé uzavřené manželství zaznamenává do matriky oddaných a také do křestní matriky.

CIC v kán. 1063-1070 požaduje, aby duchovní správce pečoval o své církevní společenství a poskytoval manželům patřičnou pomoc, včetně pečlivé přípravy na manželství.

Pastorační péče o manželství zahrnuje několik etap. Apoštolská adhortace Jana Pavla II. *Familiaris consortio* poukazuje na tři etapy pastorace:

- Příprava na manželství.⁴¹
- Samotný sňatek.⁴²
- Pastore po sňatku.⁴³

³⁵ Srov. *CIC/1983* kán. 1117 – Institut formálního odpadu od katolické církve byl zrušen v r. 2010. Text citovaného kánonu byl upraven motu proprio *Omnium in mentem* Benedikta XVI. z 26. října 2009 (účinným od 9. 4. 2010) tak, že je vypuštěna věta (česky) „a neodpadla od ní formálním úkonem“. Nyní tedy (stejně jako v *CIC/1917*) forma zavazuje každého katolíka. Český text uvedeného motu proprio In: *Acta ČBK* č. 5 s. 19.

³⁶ Podrobněji se rozdílům u řeckokatolíků věnuje následující podkapitola 1.2.

³⁷ Srov. *CCEO* kán. 832.

³⁸ Srov. *CCEO* kán. 828.

³⁹ Srov. NĚMEC, D. *Manželské právo...* s. 147.

⁴⁰ Srov. *Příprava na svátost manželství*. čl. 63.

⁴¹ Srov. *FC*. čl. 66.

⁴² Srov. *FC*. čl. 67 a 68.

⁴³ Srov. *FC*. čl. 69.

Kvalitní pastorační příprava na manželství,⁴⁴ může upevnit nebo probudit víru a duchovní život u těch snoubenců, pro které je svatba mnohdy prvním setkáním s církví. Důležitou roli zde mohou hrát také laici jako spolupracovníci kněží při přípravě snoubenců.

Samotná příprava na manželství zahrnuje dvě roviny – osobnostní a právní. Osobnostní příprava je velice dlouhá, protože začíná již v dětství. Právní příprava obsahuje předsňatkové řízení, jehož úkolem je zjistit, zda nic nebrání uzavření sňatku. Otevřený osobní kontakt umožní dojít k jistotě o svobodném stavu muže a ženy, dále umožní vyloučit překážky a zákazy manželství, případně poskytne prostor pro dodání potřebných dokladů či povolení nebo dispenzí, a v neposlední řadě dokáže odhalit, zda je chápání manželství správné a úmysl do něj vstoupit opravdový.⁴⁵

Podle kán. 1062 CIC si muž a žena mohou nejprve manželství přislíbit, tedy zasnoubit se.

„Duchovní pastýři, vedeni Kristovou láskou, ať snoubence laskavě připravují. Na prvním místě, ať živí a rozvíjejí jejich víru, neboť svátost manželství víru předpokládá a vyžaduje.“⁴⁶

1.2. Odlišnosti v chápání CCEO především církve katolické byzantského obřadu, tzv. řeckokatolické

CCEO (kodex pro východní katolické církve) obsahuje v mnoha kánonech stejné nebo podobné formulace jako kodex západní. V některých důzazech je ale odlišný. Protože se na našem území setkáváme téměř výlučně jen s východními katolickými křesťany byzantského obřadu, tedy řeckokatolíky, zaměřím se na tuto církev.

⁴⁴ Srov. CIC/1983 kán. 1063-1064.

⁴⁵ Srov. NĚMEC, D. *Manželské právo...* s. 35.

⁴⁶ *Svatební obřady*. čl. 16.

Řeckokatolická církev⁴⁷ je samostatná východní církev *sui iuris*⁴⁸, která má byzantskou tradici i obřad.⁴⁹ Patří mezi východní katolické církve, které mají společenství s Římem. Díky zřízení Apoštolského exarchátu⁵⁰ Řeckokatolické církve v České republice máme dnes více důvodů blíže a lépe se seznámit s východním kanonickým právem obsaženým v Kodexu kánonů východních církví CCEO.

CCEO v kán. 1 stanovuje, že se tento kodex týká jen východních katolických církví, ale pokud je výslovně stanoveno, vztahuje se i na latinskou církev. Je zde 9 kánonů, které výslovně jmenují latinskou církev.⁵¹ Např. kán. 41 CCEO zavazuje latinské věřící, kteří mají častý kontakt s východními katolíky, aby dobře znali východní kodex. Proto latinští ordináři musí znát normy manželského práva zavazující východní katolíky, kteří jsou jim svěření.⁵² Východní kodex má také několik kánonů, které latinskou církev nezmiňují přímo, tedy týkají se jí implicitně. Převážně upravují přechod do jiné církve, většinou u mezicírkevních manželství. Např. kán. 33 CCEO umožňuje, ale pouze ženě, přestoupit k církvi, k níž přísluší muž při uzavření manželství a v době trvání manželství bez souhlasu Apoštolského stolce, muž však k přechodu k jiné církvi musí žádat souhlas Apoštolského stolce. Kdežto západní kodex v kán. 112 § 1 odst. 2 CIC umožňuje oběma manželům přejít bez souhlasu Apoštolského stolce do církve druhého manžela.⁵³

Pokud určitá záležitost není v zákoně upravena a musí být doplněna praxí výkonné nebo soudní moci, mluví se o mezeře v zákoně. Tuto problematiku řeší oba kodexy, ale zatímco kán. 19 CIC dovoluje, pokud jsou mezery v CIC, zaplnit je kánony z CCEO, kán. 1501 CCEO tuto možnost nedovoluje nebo jen zcela výjimečně.⁵⁴

⁴⁷ Řeckokatolická církev vznikla po jednání mezi pravoslavnými zástupci a Římem na základě tzv. Brest-Litevské a později i Užhorodské unie, tj. vyhlášení sjednocení s Katolickou církví latinského obřadu (tzv. Římskokatolickou církví), bulou *Magnus Deus et laudabilis* – O unii východních křesťanů s římskou církví, kterou vydal roku 1595 papež Klement VIII.

⁴⁸ Srov. CCEO kán. 27 – jako církev *sui iuris* se označuje samostatná partikulární církev – tj. církev s vlastním statutem, kterou tvoří společenství věřících, sjednocené s hierarchií a kterou jako takovou uznala nejvyšší autorita církve.

⁴⁹ Srov. DVOŘÁČEK, J. *Úvod* ... s. 25.

⁵⁰ Apoštolský exarchát pro katolíky byzantsko-slovanského obřadu v ČR vyhlásil Jan Pavel II. bulou ze dne 15. 3. 1996. Exarchát je předstupněm eparchie (diecéze). Exarchát v ČR patří pod přímou pravomoc Apoštolského stolce – je řízen vatikánskou Kongregací pro východní církev.

⁵¹ Srov. DVOŘÁČEK, J. *Úvod* ... s. 35.

⁵² Srov. DVOŘÁČEK, J. *Úvod* ... s. 36.

⁵³ Srov. DVOŘÁČEK, J. *Úvod* ... s. 40.

⁵⁴ Srov. DVOŘÁČEK, J. *Úvod* ... s. 41.

Co se týká svátostí obecně, po stránce teologické neexistují mezi západním a východním kodexem podstatné rozdíly. Odlišnosti kánonů jsou především ve formulacích, které mnohdy ukazují na hlubší význam konkrétní svátosti.

Problematiku svátostí ve východním kodexu upravuje 200 kánonů a z toho manželstvím se zabývá 91 kánonů. Definice svátostí jsou zde více zaměřeny na úlohu Ducha svatého. Západní kodex zase zdůrazňuje, že svátosti jsou úkony Krista a církve. Kánonů, které se zabývají svátostmi, má CIC 325, z toho 111 jich hovoří o manželství. Rozdíly v počtu kánonů zřejmě způsobil fakt, že CCEO je závazný pro všechny východní církve, kdežto CIC se vztahuje jen na jednu latinskou církev.⁵⁵

Při srovnávání obou kodexů můžeme např. upozornit na rozdílnou praxi v udílení iniciačních svátostí. Kán. 697 CCEO stanovuje: „*Svátostné zasvěcení do tajemství se dovršuje přijetím božské Eucharistie. Proto se věřícím podává co nejdříve po křtu a myropomazání.*“⁵⁶ Tedy ve východní církvi se všechny iniciační svátosti přijímají najednou, takže i malé děti přijímají svátost křtu současně s myropomazáním (biřmováním) a s eucharistií. Západní kodex ohledně iniciačních svátostí v kán. 842 § 2 CIC hovoří jen o těsném spojení těchto tří svátostí, které jsou nutné k uvedení do křesťanského života. Také pořadí v udílení iniciačních svátostí je většinou odlišné. V latinské církvi po křtu zpravidla následuje eucharistie a pak biřmování, kdežto u východních církví po křtu a biřmování následuje eucharistie.

Dále můžeme upozornit na rozdíly v otázkách vzniku manželství.

Otázkám manželství věnují oba kodexy značnou pozornost. CCEO pojímá vznik manželství stejným způsobem jako CIC, ale navíc je zde lépe vypracovaná teologie manželství, která jasně upozorňuje na to, že manželství je skutečností ustanovenou Stvořitelem, a že manželský souhlas je svou povahou osobní a neodvolatelný. Pokřtění manželé svým souhlasem v podstatě manželství nevytvářejí, ale dá se říct, že přímo vstupují do smlouvy dané Bohem. Vážnost manželství je zde podtržena navíc tím, že pro platnost manželství jako svátosti je nutná účast kněze či biskupa,⁵⁷ který přijímá souhlas manželů a svolává na ně Ducha svatého a zároveň vylévá na manžele svátostnou milost. Kněz je zde příčina, ne původce milosti.⁵⁸

⁵⁵ Srov. DVORÁČEK, J. *Úvod ...* s. 43.

⁵⁶ CCEO kán. 697 – „*Initiatio sacramentalis in mysterium salutis susceptione Divinae Eucharistiae perficitur, ideoque Divina Eucharistia post baptismum et chrismationem sancti myri christifideli ministratur quam primum secundum normam iuris particularis propriae Ecclesiae sui iuris.*“

⁵⁷ Srov. CCEO kán. 828.

⁵⁸ Srov. NĚMEC, D. *Manželské právo ...* s. 16.

Oproti CIC je zde tedy kladen větší důraz na rozměr svátosti manželství jako svátosti Krista a církve, a také jsou zde podstatným prvkem jak snoubenci, tak i kněz, který asistuje a žehná. Asistence a žehnání kněze ve východním právu je nepostradatelným prvkem řádné formy manželství, tedy spolu se souhlasem manželů je přítomnost kněze nutná pro platnost manželství.⁵⁹ Svátostná milost a jednota manželství je v CCEO také zdůrazněna v kán. 776 § 2 – tuto svátostnou milost mohou obdržet buď oba manželé, nebo žádný z manželů.⁶⁰

Základní právo na manželství je zakotveno v kán. 1058 CIC slovy: „*Manželství mohou uzavřít všichni, kterým to právo nezakazuje.*“ CCEO v kán. 778 stanovuje: „*Do manželství může vstoupit každý, nebrání-li mu v tom církevně právní překážka.*“⁶¹ CCEO toto definuje stejně jako CIC, ale má jednu terminologickou úpravu místo „*uzavřít*“ užívá doslova „*inire – vejít*“ do manželství.⁶²

Manželský souhlas je podle CIC nutné projevit výslovně slovy nebo rovnocennými znameními,⁶³ oproti tomu ve východním právu toto ustanovení chybí, protože se podle původní tradice východních církví souhlas vyjadřuje samotným obřadem.⁶⁴

Východní právo také nedovoluje podle kán. 837 § 2 CCEO platně uzavřít manželství prostřednictvím zástupce. Naopak latinské právo v kán. 1104 § 1 CIC toto umožňuje.

Další odlišností mezi západním a východním kodexem je pojetí podmíněného manželského souhlasu. Východní kodex manželství s podmínkou nezná, manželský souhlas není možné jakkoli podmiňovat.⁶⁵ Kdežto latinský kodex problematiku podmínky řeší v kán. 1102 CIC, kde stanoví podmínky platného a dovoleného manželství v tomto případě, či jeho neplatnost (zcela jistě v případě podmínky do budoucna). Problém ale může nastat při uzavírání manželství mezi východním a západním katolíkem, tedy v situaci tzv. interrituálního manželství. K této problematice jsou odlišné přístupy. Jeden přístup říká, že se každá strana řídí vlastním právem: latinská strana tedy může svůj souhlas podmínit v souladu s kánonem 1102 CIC a manželství bude platné. Další názor tvrdí, že je zde možno

⁵⁹ Srov. DVOŘÁČEK, J. *Úvod ...* s. 48; Srov. KKC čl. 1623.

⁶⁰ Srov. POLÁČEK, V. *Východní manželské ...* s. 33.

⁶¹ CCEO kán. 778 – „*Omnes possunt matrimonium inire, qui iure non prohibentur.*“

⁶² Srov. NĚMEC, D. *Manželské právo ...* s. 19.

⁶³ Srov. CIC/1983 kán. 1104 § 2.

⁶⁴ Srov. DVOŘÁČEK, J. *Úvod ...* s. 49.

⁶⁵ Srov. DVOŘÁČEK, J. *Úvod ...* s. 49-50.

použit jen kánon 826 CCEO, a to na základě analogie s kánonem 790 § 2 CCEO (v CIC tato norma chybí), podle kterého překážka, i když existuje jen u jedné strany, činí manželství neplatným. Pokud se přikloníme k tomuto názoru, tak interrituální manželství, v němž latinská strana svůj souhlas podmíní, nebude platné.⁶⁶

Při smíšených sňatcích mezi stranou katolickou a stranou nekatolickou, při respektování božského práva, respektuje východní církevní právo i právní řád nekatolických společenství.⁶⁷ Východní církve má zájem o to, aby manželství byla platná nejen podle kanonických kánonů, ale i podle ustanovení nekatolického společenství. Tento prvek latinské právo nezná.⁶⁸

Znění kánonu 788 CCEO, týkající se trvajících pochybností o existenci překážky, je zahrnuto pouze ve východním kodexu, přestože se tento požadavek běžně v praxi zachovává i v latinské církvi a je obsažený i v jiných ustanoveních.⁶⁹

V latinském kodexu kán. 1077 § 2 CIC stanovuje, že dodatek neplatnosti manželství může při speciálním zákazu dát pouze papež, oproti tomu ve východním kodexu v kán. 794 § 2 může za určitých podmínek tuto zneplatňující doložku vydat patriarcha.⁷⁰

Kán. 795 § 2 CCEO dovoluje nejen Apoštolskému stolci, ale i patriarchovi, že může dispenzovat i překážku veřejného slibu řeholního a překážku vraždy manžela. Latinský kodex v kán. 1078 § 2 CIC tento dispenz vyhrazuje pouze Apoštolskému stolci. Východní ordinář však podle tohoto kánonu⁷¹ může na svém území dispenzovat pouze příslušníky své východní církve, ale latinský ordinář podle kán. 1078 § 1 CIC může na svém území dispenzovat všechny věřící.⁷²

⁶⁶ Srov. DVOŘÁČEK, J. *Úvod ...* s. 50.

⁶⁷ Srov. CCEO kán. 780 § 2.

⁶⁸ Srov. POLÁČEK, V. *Východní manželské...* s. 34.

⁶⁹ Srov. POLÁČEK, V. *Východní manželské...* s. 37.

⁷⁰ Srov. POLÁČEK, V. *Východní manželské...* s. 39.

⁷¹ Srov. CCEO kán. 795 § 1.

⁷² Srov. POLÁČEK, V. *Východní manželské...* s. 39-40.

2. Manželské překážky a jejich dispenzování

2.1. Manželské překážky obecně a jejich výčet

V zájmu jednotlivců i v zájmu společnosti stanovuje kanonické i světské právo požadavky, které (kromě náležitého souhlasu a formy) musí muž a žena splnit, aby mohli vstoupit do manželství platně. Tyto požadavky se v kanonickém právu nazývají překážkami, jsou to faktická omezení práva na manželství. Překážky však nemají omezovat právo jedinců na manželství, ale mají chránit hodnoty a důstojnost manželství. Každý právní systém své doby vytváří vlastní seznam překážek. V současném západním kodexu je stanoveno 12 zneplatňujících překážek. V CCEO je ještě třináctá překážka – duchovní příbuzenství⁷³. Seznam překážek v západním nebo východním kodexu ani seznam překážek v zákonu o rodině však není definitivní, ale je otevřen změnám. Tyto změny se přizpůsobují potřebám doby a významnosti manželství.⁷⁴ Vždy je však důležité jednotlivé překážky znát a mít jistotu, zda jsou odstranitelné dispenzí.

Manželská překážka je překážka, která překáží platnému a dovolenému uzavření manželství. Toto je definice v širším slova smyslu. V užším slova smyslu definuje manželskou překážku kán. 1073 CIC, který stanovuje, že je to překážka, zabraňující platnému uzavření manželství, tedy překážka činící osobu nezpůsobilou pro platné uzavření manželství. Přičemž objektivní skutečnost se stává manželskou překážkou až tehdy, kdy ji zákon definuje jako manželskou překážku.⁷⁵ Zásah církve při stanovování manželských překážek je užitečný nejen pro církve, ale i pro jednotlivce a společnost.⁷⁶ Tyto překážky chrání manželství i rodiny.

Už v Novém zákoně najdeme zmínky o zákazu manželství mezi blízkými příbuznými, o zákazu manželství mezi věřícím a nevěřícím a zákazu manželství,

⁷³ Srov. CCEO kán. 811.

⁷⁴ Srov. KAŠNÝ, J. *Zneplatňující překážky*. s. 169-170.

⁷⁵ Srov. CIC/1983 kán. 10.

⁷⁶ Srov. DUDA, J. *Katolické manželské právo*. s. 75-76.

keré by následovalo po rozvodu. Také mnohé první koncily příležitostně vyhlášovaly, za jakých okolností nelze uzavřít manželství. Ale nějaká jednotná terminologie týkající se problematiky, kdy by muž a žena byli nezpůsobilí uzavřít manželství, v tehdejší době zřejmě neexistovala. Ještě kolem roku 1140 používal Gracián pro tyto situace různé opisné výrazy, teprve Bernard z Pavie (zemřel roku 1216) začal užívat k označení takovýchto neregulérních situací dodnes používaný termín překážka.⁷⁷

Některé situace v oblasti manželství byly již v římském právu považovány za nesprávné, ale ne všechny důvody jsou stejně závažné. Proto ve středověku nastalo rozdělení těchto důvodů do dvou právních kategorií. V Kodexu kanonického práva z roku 1917 v kán. 1036 byly obě kategorie označeny jako překážky. Šlo o překážky rušící manželství,⁷⁸ které způsobí neplatnost i nedovolenost manželství, a překážky bránící manželství,⁷⁹ které působí pouze nedovolenost manželství. Ke změně terminologie došlo až vydáním současného Kodexu kanonického práva v roce 1983. Za překážky manželství⁸⁰ považuje důvody, které působí neplatnost i nedovolenost manželství, a důvody působící pouze nedovolenost manželství nazývá zákazy manželství.⁸¹ Případné právní odstranění konkrétního případu z účinnosti překážky vyvazuje dispenz a z účinnosti zákazu vyvazuje povolení.⁸²

Seculární právo ve většině zemí Evropy pro vytvoření státních zákonů týkajících se manželství a rodiny částečně převzalo systém překážek z kanonického práva a částečně si vytvořilo svůj vlastní. V současné době tedy máme dva systémy překážek. Překážky stanovené státním zákonem zavazují každého občana a překážky stanovené kanonickým právem musí respektovat katoličtí křesťané.⁸³

Překážky manželství jsou po stránce teoretické i praktické velmi vážnou záležitostí, a proto je pro platné uzavření manželství nutné tyto překážky odstranit, obvykle dispensí příslušné církevní autority.

J. Kašný uvádí, že překážky obecně jsou právní kritéria stanovující, za jakých okolností je člověk nezpůsobilý uzavřít platné manželství. Tedy dá se říct, že v jistém slova smyslu překážky člověka omezují, ale také v podstatě chrání jeho hodnoty.

⁷⁷ Srov. KAŠNÝ, J. *Zneplatňující překážky*. s. 170.

⁷⁸ Srov. *CIC/1917* kán. 1036 § 2.

⁷⁹ Srov. *CIC/1917* kán. 1036 § 1.

⁸⁰ Srov. *CIC/1983* kán. 1073-1074.

⁸¹ Srov. *CIC/1983* kán. 1071 a další rozptýlené; Srov. NĚMEC, D. *Manželské právo...* s. 83.

⁸² Srov. NĚMEC, D. *Manželské právo...* s. 46.

⁸³ Srov. KAŠNÝ, J. *Zneplatňující překážky*. s. 171.

Absolutní překážky brání člověku uzavřít manželství s kteroukoli jinou osobou, např. mladistvou nebo rozvedenou. Relativní překážky brání uzavřít manželství jen s některou konkrétní osobou např. s pokrevním příbuzným nebo s osobou jiného náboženského vyznání.⁸⁴

Dělení manželských překážek podle D. Němce je prakticky nejdůležitější dělení z hlediska právní povahy na **překážky božského práva** a **překážky lidského práva**, tedy čistě práva církevního. Toto dělení nám totiž umožňuje pochopit, zda a proč je ta která překážka dispensovatelná, tedy pokud je církevního práva, nebo je nedispensovatelná, v případě, že je práva božského. Z toho vychází další dělení z hlediska dispensovatelnosti na **překážky nedispensovatelné** a **překážky dispensovatelné**, ty lze dále ještě dělit na překážky obvykle dispensovatelné a obvykle nedispensovatelné. A dělení z hlediska právní zjistitelnosti na **překážky veřejné**, které mohou být dokázány veřejně,⁸⁵ a **překážky tajné**, které nelze dokázat veřejně. Toto dělení má význam pro otázku zplatnění manželství.⁸⁶

Autorem manželských překážek může být Bůh nebo církev. Bůh stanoví manželské překážky pozitivním božím příkazem, nebo je vepíše do přirozenosti člověka. Manželské překážky božského práva vážou všechny lidi bez rozdílu. Překážky církevního práva podle kán. 11 CIC vážou pouze osoby pokřtěné v katolické církvi.⁸⁷

Autoři se shodují na tom, že překážkami božího práva (autorem je Bůh) jsou:

- Překážka tělesné neschopnosti. (kán.1084 § 1 CIC)
- Překážka trvajících manželského svazku. (kán.1085 § 1 CIC)
- Překážka pokrevního příbuzenství v přímé linii. (kán.1091 § 1 CIC)

A za překážky církevního práva (autorem je církev) považují:

- Překážka věku. (kán. 1083 CIC)
- Překážka různosti náboženského přesvědčení. (kán. 1086 CIC)
- Překážka svěcení. (kán. 1087 CIC)
- Překážka řeholního slibu. (kán. 1088 CIC)
- Překážka únosu nebo zadržování. (kán. 1089 CIC)
- Překážka zločinu. (kán. 1090 CIC)

⁸⁴ Srov. KAŠNÝ, J. *Zneplatňující překážky*. s. 170.

⁸⁵ Srov. CIC/1983 kán. 1074.

⁸⁶ Srov. NĚMEC, D. *Manželské právo...* s. 47.

⁸⁷ Srov. DUDA, J. *Katolické manželské právo*. s. 79.

- Překážka pokrevního příbuzenství v boční linii. (kán. 1091 § 2 CIC)
- Překážka afinity tzv. „švagrovství“. (kán. 1092 CIC)
- Přepážka veřejné počestnosti. (kán. 1093 CIC)
- Překážka zákonného příbuzenství. (kán. 1094 CIC)⁸⁸
- Překážka duchovního příbuzenství.⁸⁹

Některé manželské překážky, které pocházejí z ryze církevního práva, může příslušná církevní autorita dispenzovat.⁹⁰ Zneplatňující překážky, které pochází z práva božského, zjeveného přirozeně nebo nadpřirozeně a některé překážky církevního práva však dispenzovat nelze. Kán. 1075 CIC stanovuje, že papeži jako zákonodárci přísluší prohlašovat, kdy božské právo manželství zakazuje či zneplatňuje,⁹¹ a také může stanovovat překážky pocházející z práva ryze církevního.⁹²

Tedy v latinském obřadu smí pouze papež jako nejvyšší církevní autorita stanovit další manželské překážky.⁹³ Ve východních obřadech může další manželské překážky stanovit také partikulární právo autonomní církve, ale pouze z nejzávažnějších důvodů, po dohodě se zainteresovanými biskupy ostatních církví a po konzultaci s Apoštolským stolcem.⁹⁴ Ohledně manželských překážek má CCEO navíc kán. 790 § 2, který stanovuje, že i překážka pouze na jedné straně činí manželství neplatným. CIC tuto zásadu vypustil jako nadbytečnou, protože přirozeně vychází z božského práva.⁹⁵

Jiné dělení manželských překážek uvádí např. J. Kašný, který rozlišuje čtyři skupiny:

Překážky, které se vztahují k lidské důstojnosti.

Překážky, které souvisí s cíli a vlastnostmi manželství.

Překážky, které chrání náboženské přesvědčení a náboženské závazky.

Překážky, které chrání integritu lidské osoby.

⁸⁸ Srov. DUDA, J. *Katolické manželské právo*. s. 77.

⁸⁹ Dodatek z dřívější právní úpravy.

⁹⁰ Srov. CIC/1983 kán. 1078.

⁹¹ Srov. CIC/1983 kán. 1075 § 1.

⁹² Srov. CIC/1983 kán. 1075 § 2; Srov. TRETERA, J. R. *Konfesní právo...* s. 247.

⁹³ Srov. CIC/1983 kán. 1075 § 2.

⁹⁴ Srov. CCEO kán. 792; Srov. NĚMEC, D. *Manželské právo...* s. 47.

⁹⁵ Srov. BOTEK, L. DVORÁČEK, J. HANUŠ, M. *Manželské právo v přehledu ...* s. 13.

Překážky, které se vztahují k lidské důstojnosti. Jsou to tři druhy překážek, které mají chránit lidskou svobodu a důstojnost.

- Překážka věku.
- Překážka únosu nebo zadržování.
- Překážka zločinu.

Překážka věku nedovoluje uzavřít manželství s osobou, která ještě není zralá k životu v manželství. Kán. 1083 CIC § 1 stanovuje minimální věkovou hranici pro manželství 16 let u muže a 14 let u ženy, tento věk musí být dovršený,⁹⁶ Stejnou věkovou hranici stanovuje i kán. 800 CCEO, oba kánony jsou shodné. Kán. 1083 CIC § 2 udává: „*biskupská konference může stanovit vyšší věk pro dovolené uzavření manželství,*“ Je zde možnost přizpůsobit církevní normativu k potřebám místní církve, avšak tato možnost nemá vliv na platnost, pouze na dovolenost uzavření manželství.⁹⁷ Tato překážka je lidského práva, dispenzovatelná ordinářem,⁹⁸ ale pouze do hranice dané přirozeným právem, což je nutné posuzovat individuálně v konkrétních případech.⁹⁹ Např. pokud snoubenci nechápou podstatu manželského svazku, stává se překážkou přirozeného práva a je tedy nedispenzovatelná, váže i nekatolíky.¹⁰⁰ Sekulární české právo v zákoně o rodině povoluje uzavřít manželství jen osobě zletilé, ve věku 18 let, výjimečně může soud povolit uzavření manželství, ale pouze jednomu nezletilému staršímu 16 let.¹⁰¹

Dále překážky, které se vztahují k lidské důstojnosti, nedovolují unést a násilně nutit ženu k uzavření manželství, jde o překážku únosu nebo zadržování, stanovenou v kán. 1089 CIC. Pokud nastane taková situace, unesená nebo zadržovaná žena není způsobilá uzavřít manželství z důvodu manželské překážky.¹⁰² Tato překážka chrání v latinském právu pouze ženu.¹⁰³ Pokud je zadržován nebo unesen muž není to podle latinského kodexu manželská překážka, protože kán. 1089 CIC hovoří pouze o ženě.¹⁰⁴

⁹⁶ Srov. CIC/1983 kán. 203.

⁹⁷ Srov. DUDA, J. *Katolické manželské právo*. s. 87.

⁹⁸ Srov. CIC/1983 kán. 1078 § 1.

⁹⁹ Srov. NĚMEC, D. *Manželské právo*... s. 49.

¹⁰⁰ Srov. BOTEK, L. DVOŘÁČEK, J. HANUŠ, M. *Manželské právo v přehledu* ... s. 11.

¹⁰¹ Srov. *Zákon o rodině č. 94/1963 Sb.*, § 13.

¹⁰² Srov. DUDA, J. *Katolické manželské právo*. s. 98.

¹⁰³ Srov. NĚMEC, D. *Manželské právo*... s. 63.

¹⁰⁴ Výklad kán. 1089 CIC podléhá striktní interpretaci podle předpisu kán. 18 CIC.

Kán. 806 CCEO zakazuje platně uzavřít manželství s unesenou osobou. Východní právo touto překážkou chrání osobu, tedy nejen ženu, ale i muže.¹⁰⁵

Tato překážka může zaniknout dvojím způsobem. Jednak po ukončení zadržování nebo únosu a jednak dispencem.¹⁰⁶ Tato překážka je církevního práva, proto je „dispenzovatelná ordinářem,¹⁰⁷ pokud není strachem ohrožena platnost souhlasu.“¹⁰⁸

Zákon o rodině 94/1963 Sb. překážku únosu nebo zadržování nezná, ale § 17a, odst. 1. prohlašuje: „Manželství nevznikne, jestliže muž nebo žena byli k prohlášení o uzavření manželství donuceni fyzickým násilím.“

Jiná překážka chrání lidskou svobodu a důstojnost je překážka zločinu stanovená v kán. 1090 CIC. Shoduje se s kán. 807 CCEO téměř doslova. Tato překážka vzniká, když jde o naplánovanou vraždu manželského partnera, který stojí v cestě zamyšleného sňatku. Tato překážka je církevního práva, protože církve vždy počítá s nápravou a lítostí viníka, je tedy dispenzovatelná. Udělení dispenze je vyhrazeno Apoštolskému stolci¹⁰⁹ nebo patriarchovi.¹¹⁰ Sekulární české právo překážku zločinu nezná.¹¹¹

Překážky, které souvisí s cíli a vlastnostmi manželství. Do této skupiny patří dvě překážky.

- Překážka tělesné neschopnosti.
- Překážka trvajících manželského svazku.

Překážka tělesné neschopnosti neboli impotence je stanovena v kán. 1084 CIC. Stejně zásady určuje i kán. 801 CCEO. Jedná se o neschopnost muže a ženy v manželství mít sexuální styk *humano modo*,¹¹² nebo neschopnost se alespoň pokusit zplodit potomka, anebo neschopnost ženy porodit dítě.¹¹³ Tyto neschopnosti musí být trvalé, to znamená, že nejsou léčitelné běžnými prostředky ani nejsou takového rázu, že by mohly samy pominout. Nebo musí jít o skutečnost relativní např. vzhledem ke konkrétnímu partnerovi. Vždy to musí být skutečnost jistá a musí

¹⁰⁵ Srov. NĚMEC, D. *Manželské právo...* s. 64.

¹⁰⁶ Srov. DUDA, J. *Katolické manželské právo.* s. 99.

¹⁰⁷ Srov. CIC/1983 kán. 1078 § 1.

¹⁰⁸ BOTEK, L. DVOŘÁČEK, J. HANUŠ, M. *Manželské právo v přehledu ...* s. 12.

¹⁰⁹ Srov. CIC/1983 kán. 1078 § 2 odst. 2.

¹¹⁰ Srov. CCEO kán. 795 § 2.

¹¹¹ Srov. NĚMEC, D. *Manželské právo...* s. 65.

¹¹² Srov. CIC/1983 kán. 1084 § 1.

¹¹³ Srov. DUDA, J. *Katolické manželské právo.* s. 88.

existovat v okamžiku uzavření manželství. Nejedná se však o neplodnost, ta není překážkou manželství.¹¹⁴ „Překážka tělesné neschopnosti je božského práva a je nedispensovatelná.“¹¹⁵ Sekulární české právo tuto překážku nezná. Zákon o rodině pouze vyžaduje, aby snoubenci ještě před uzavřením manželství vzájemně znali svůj zdravotní stav.¹¹⁶

„Neplatně uzavírá manželství ten, kdo je vázán dřívějším manželstvím, i nedokonaným,“¹¹⁷ jde o překážku trvalého manželského svazku stanovenou v kán. 1085 CIC. Kán. 802 CCEO má stejné znění. Tyto kánony stanovují, že kdo žije v platném manželství a pokouší se uzavřít nové manželství, uzavírá ho neplatně.¹¹⁸ Podle kanonického práva manželství zaniká přirozeným způsobem pouze smrtí jednoho z manželů.¹¹⁹ Protože není vždy možné mít jistotu o smrti manžela, existuje také institut prohlášení manželského partnera za mrtvého podle kán. 1707 CIC. V tomto případě se pouze předpokládá smrt manželského partnera, a také se tím předpokládá zánik manželské překážky trvalého svazku. Není to však absolutní zánik manželství, ale pouze relativní. V případě zjištění, že druhý partner žije, původní manželství znovu ožívá. Pokud manželský partner mezitím uzavřel další církevní manželství, považuje se toto za neplatné, právě na základě překážky trvalého manželského svazku.¹²⁰

Na základě principu monogamie se jedná o překážku přirozeného práva, a proto jde o překážku nedispensovatelnou,¹²¹ která vždy v církvi existovala.¹²² Překážka zaniká pouze smrtí jednoho z manželů nebo rozloučením manželství církevní autoritou.¹²³ Zásah zvenčí, ze strany církevní autority, tedy relativní vnější rozlučitelnost manželství je pouze v některých specifických případech, např. pro vyšší dobro – dobro víry.¹²⁴ Za specifických podmínek může být také dřívější manželství prohlášeno za neplatné od počátku¹²⁵, pak ovšem ale neexistuje tato

¹¹⁴ Srov. CIC/1983 kán. 1084 § 3; Srov. CCEO kán. 801.

¹¹⁵ NĚMEC, D. *Manželské právo...* s. 51.

¹¹⁶ Srov. Zákon o rodině č. 94/1963 Sb., § 6, odst. 1.

¹¹⁷ CIC/1983 kán. 1085 § 1.

¹¹⁸ Srov. DUDA, J. *Katolické manželské právo.* s. 92.

¹¹⁹ Srov. CIC/1983 kán. 1141.

¹²⁰ Srov. NĚMEC, D. *Manželské právo...* s. 29–31.

¹²¹ Srov. NĚMEC, D. *Manželské právo...* s. 53.

¹²² Srov. DUDA, J. *Katolické manželské právo.* s. 92.

¹²³ Srov. NĚMEC, D. *Manželské právo...* s. 53.

¹²⁴ Srov. Němec, D. *Manželské právo...* s. 170-171.

¹²⁵ Srov. CIC/1983 kán. 1501-1655. 1671-1691; Srov. Němec, D. *Manželské právo...* s. 185 a následující.

překážka. I sekulární české právo zná tuto překážku. Podle zákona o rodině nelze uzavřít nové manželství za trvání předcházejícího,¹²⁶ jednalo by se navíc o trestný čin bigamie podle sekulárního trestního práva. Podle § 194 trestního zákona hrozí těmto lidem odnětí svobody až na dva roky.¹²⁷ Je zde však rozdíl v chápání zániku manželství. V sekulárním právu manželství může zaniknout, kromě smrti a prohlášení jednoho manžela za mrtvého, také rozvodem.¹²⁸

Překážky, které chrání náboženské přesvědčení a náboženské závazky.

Patří mezi ně tři překážky.

- Překážka různosti náboženského přesvědčení.
- Překážka svěcení.
- Překážka řeholního slibu.

Překážka různosti náboženského přesvědčení stanovená v kán. 1086 CIC odpovídá kán. 803 CCEO. Rozdílné náboženské přesvědčení mezi manžely může přinášet vážné problémy. Překážka je stanovena tak, že katolík nemůže uzavřít platné manželství s osobou nepokřtěnou.¹²⁹ Tato překážka je církevního práva, proto pokud snoubenci důkladně zváží všechny otázky, je dispensovatelná.¹³⁰ Dispens uděluje místní ordinář za těchto podmínek:

- *„katolický nupturient prohlásí, že je připraven chránit svou víru, a příslibí, že se bude dle svých sil snažit o katolický křest a výchovu dětí;*
- *nekatolický nupturient musí být o těchto příslibech katolického nupturienta včas informován;*
- *oba nupturienti budou poučeni o cílech a podstatných vlastnostech manželství a nesmí je ani jeden z nich vylučovat“¹³¹*

Sekulární české právo tuto problematiku neřeší.

Náboženské závazky chrání také překážka svěcení stanovená v kán. 1087 CIC. Stejný je i kán. 804 CCEO. Jedná se o vysvěcené osoby, které chtějí uzavřít manželství. Přijatá svátost svěcení je překážkou k uzavření manželství. Vztahuje se

¹²⁶ Srov. Zákon o rodině č. 94/1963 Sb., § 11.

¹²⁷ Srov. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, § 194.

¹²⁸ Srov. NĚMEC, D. *Manželské právo...* s. 53.

¹²⁹ Srov. CIC/1983 kán. 1086.

¹³⁰ Srov. CIC/1983 kán. 1086 § 2.

¹³¹ NĚMEC, D. *Manželské právo...* s. 55; Srov. CIC/1983 kán. 1125.

na kterýkoli stupeň svěcení, na jáhna, kněze i biskupa.¹³² Tato překážka je církevního práva, tedy dispenzovatelná. Dispens od této svátosti může udělit jen Apoštolský stolec,¹³³ ale nikdy není dispenzována překážka svěcení biskupů.¹³⁴

Překážka řeholního slibu čistoty stanovená v kán. 1088 CIC chrání všechny řeholníky, kteří složili věčný slib čistoty veřejně a trvale v řeholní společnosti. Toto stanovuje i kán. 805 CCEO. Slib čistoty daný Bohu se už u prvních křesťanů považoval za duchovní manželství s Bohem a porušení tohoto slibu zavrhuje i sv. Pavel.¹³⁵ Pouze slib čistoty složený veřejně v řeholní společnosti brání uzavření manželství. Jiné sliby, např. v sekulárních institutech, nejsou manželskou překážkou.¹³⁶ Překážka řeholního slibu je církevního práva a je dispenzovatelná. Dispens uděluje diecézní biskup té diecéze, do které řeholní dům patří,¹³⁷ u společenství papežského práva, je dispens vyhrazena Apoštolskému stolci.¹³⁸ Překážka řeholního slibu čistoty může také zaniknout řádným vystoupením z řeholní společnosti. „*Je-li řeholník zároveň klerikem, je vázán dvěma překážkami, překážkou svěcení a překážkou slibu, které vyžadují dvojí dispens.*“¹³⁹

Překážky, které chrání integritu lidské osoby. Jsou to překážky, které zakazují manželství mezi pokrevně příbuznými. O těchto překážkách pojednáme později podrobněji.

- Překážka pokrevního příbuzenství.¹⁴⁰
- Překážka zákonného příbuzenství.¹⁴¹
- Překážka afinity tzv. „švagrovství“.¹⁴²
- Překážka veřejné počestnosti.¹⁴³
- Překážka duchovního příbuzenství.¹⁴⁴

¹³² Srov. DUDA, J. *Katolické manželské právo*. s. 96.

¹³³ Srov. CIC/1983 kán. 1078 § 2 odst. 1.

¹³⁴ Srov. NĚMEC, D. *Manželské právo...* s. 47.

¹³⁵ Srov. 1Tim 5, 11 Jde o mladé vdovy, které se zasvětily, a následně tento závazek porušily a vstoupily do manželství.

¹³⁶ Srov. DUDA, J. *Katolické manželské právo*. s. 98.

¹³⁷ Srov. CIC/1983 kán. 1078 § 1.

¹³⁸ Srov. CIC/1983 kán. 1078 § 2 odst. 1.

¹³⁹ TRETERA, J. R. *Konfesionální právo...* s. 250.

¹⁴⁰ Srov. CIC/1983 kán. 1091.

¹⁴¹ Srov. CIC/1983 kán. 1094.

¹⁴² Srov. CIC/1983 kán. 1092.

¹⁴³ Srov. CIC/1983 kán. 1093.

¹⁴⁴ Dodatek z dřívější právní úpravy.

2.2. Dispenzování od překážek

Při dispenzování od překážek zákon zůstává v platnosti, ale subjekt je uvolněný od závaznosti zákona.¹⁴⁵

Co je to dispenz a kdo ho uděluje, definuje kán. 85 CIC. „*Dispens neboli zbavení vázanosti zákonem ryze církevním ve zvláštním případě může udělit v mezích své působnosti osoba vybavená výkonnou pravomocí, ale i osoba, které moc dispenzovat uděluje výslovně nebo nepřímou samo právo nebo zákonné zmocnění.*“

Jinak řečeno dispenz je uvolnění od závaznosti zákona v individuálním případě. Toto uvolnění je možné však jen z čistě církevního zákona, nikoli z božského zákona. Také není možné dát uvolnění od toho, co určuje podstatné prvky právních institutů a právních jednání.¹⁴⁶ Udělovatelem je kompetentní autorita výkonné moci. Na základě rozumných, spravedlivých a opodstatněných důvodů, které jsou uvedeny v žádosti o dispenz, je možné udělit dispenz od církevního zákona. Jinak je dispenz nedovolená, a pokud ji neuděluje sám zákonodárce, je i neplatná.¹⁴⁷ Uvolnění od zákona se dělá obvykle prostřednictvím písemného rozhodnutí, tedy reskriptem.¹⁴⁸ Kán. 87 § 1 CIC stanovuje: „*Diecézní biskup může dispenzovat věřící, kdykoliv to uzná za vhodné pro jejich duchovní prospěch...*“

Dispenzovat lze:

- v řádných situacích
- v mimořádných situacích

Dispenzování v řádných situacích

Řádná situace je taková, která se realizuje beze spěchu a bez nějakých nepředvídaných okolností.¹⁴⁹ Za těchto podmínek patří pravomoc udělovat dispenz od manželských překážek místnímu ordináři,¹⁵⁰ kromě překážek, od kterých je dispenz vyhrazena Apoštolskému stolci.

¹⁴⁵ Srov. DUDA, J. *Katolické manželské právo*. s. 79

¹⁴⁶ Srov. CIC/1983 kán. 86.

¹⁴⁷ Srov. CIC/1983 kán. 90.

¹⁴⁸ Srov. DUDA, J. *Katolické manželské právo*. s. 79-80.

¹⁴⁹ Srov. DUDA, J. *Katolické manželské právo*. s. 81.

¹⁵⁰ Srov. CIC/1983 kán. 1078 § 1. Podle kán. 134 § 2 CIC se místním ordinářem rozumí papež, diecézní biskup a osoby, které jsou představenými místní církve nebo společenství jí na roveň postaveného a generální a biskupští vikáři.

Kán. 1078 § 2 CIC stanovuje překážky, kdy je dispenz vyhrazena Apoštolskému stolci. Je to překážka vzniklá ze svátosti svěcení nebo překážka z trvalého řeholního slibu čistoty a překážka zločinu, tedy vražda manžela či manželky. Kán. 795 § 2 CCEO rozšiřuje některé z těchto pravomocí i na patriarchu: „...*patriarcha však může osvobodit od překážky vraždy manžela a právoplatně složeného věčného veřejného slibu čistoty v kongregaci kteréhokoli práva.*“¹⁵¹

Dispenzování v mimořádných situacích

V mimořádných situacích, tj. v nebezpečí smrti¹⁵² nebo v nebezpečí závažné škody,¹⁵³ se uděluje mimořádná dispenz. Mimořádné udílení dispense je nutné co nejdříve nahlásit a zaznamenat. Dispenz udělená pro vnější obor, tj. všechny překážky, je povinnost oznámit ihned (do tří dnů)¹⁵⁴ místnímu ordináři, který jej zaznamená v knize oddaných.¹⁵⁵ Dispenz pro vnitřní obor svátostný, která je udělená zpovědníkem od překážky tajné, se z důvodu zpovědního tajemství nesmí hlásit místnímu ordináři ani zaznamenat. Dispenz pro vnitřní obor nesvátostný od překážky tajné udělená mimo svátost smíření, je nutné oznámit místnímu ordináři, který toto zaznamená v tajném archivu diecézní kurie.¹⁵⁶

V nebezpečí smrti¹⁵⁷ může místní ordinář své podřízené a všechny křesťany pobývající na jeho území dispensovat od všech překážek, a také od kanonické formy, kromě překážky svěcení.¹⁵⁸ Farář, kněz nebo jáhen, pokud se nemohou obrátit na místního ordináře, aby on udělil dispenz, mohou dispensovat ve stejném rozsahu, jako místní ordinář, tedy všechny překážky kromě svěcení. Zpovědník může dispensovat pouze tajné překážky¹⁵⁹ – ty které nelze dokázat ve vnějším oboru.¹⁶⁰

V nebezpečí závažné škody,¹⁶¹ kdy již nelze sňatek odložit až na dobu po obdržení řádné dispense, smí místní ordinář dispensovat všechny překážky, kromě překážky trvalého řeholního slibu čistoty a překážky svěcení. Farář, kněz nebo jáhen,

¹⁵¹ CCEO kán. 795 § 2 - „...*Patriarcha vero dispensare potest ab impedimentis coniugicidii et voti publici perpetui castitatis in congregationibus cuiusvis condicionis iuridicae emissis.*“

¹⁵² Srov. CIC/1983 kán. 1079.

¹⁵³ Srov. CIC/1983 kán. 1080.

¹⁵⁴ Srov. BOTEK, L. DVOŘÁČEK, J. HANUŠ, M. *Manželské právo v přehledu ...* s. 14.

¹⁵⁵ Srov. CIC/1983 kán. 1081.

¹⁵⁶ Srov. CIC/1983 kán. 1082; Srov. NĚMEC, D. *Manželské právo... s. 81 a 83.*

¹⁵⁷ Srov. CIC/1983 kán. 1079.

¹⁵⁸ Srov. BOTEK, L. DVOŘÁČEK, J. HANUŠ, M. *Manželské právo v přehledu ...* s. 13.

¹⁵⁹ Srov. CIC/1983 kán. 1074.

¹⁶⁰ Srov. NĚMEC, D. *Manželské právo... s. 79-80.*

¹⁶¹ Srov. CIC/1983 kán. 1080.

pokud se nemohou obrátit na místního ordináře, aby on udělil dispenz, mohou dispenzovat ve stejném rozsahu jako místní ordinář. Zpovědník může dispenzovat pouze tajné překážky.¹⁶²

¹⁶² Srov. NĚMEC, D. *Manželské právo...* s. 80-81.

3. Překážky spojené s „příbuzností“ v českém civilním právu

Až do 16. století stanovovala požadavky náležitého uzavření manželství na našem území především katolická církev. Sekulárně-právní zákonodárství v této oblasti pak na tyto předpisy navazovalo. Po vzniku České republiky v roce 1918 bylo tzv. recepční normou (zák. č. 11/1918 Sb.) převzato občanské právo bývalé rakousko-uherské monarchie. „*V Čechách, na Moravě a ve Slezsku byly manželské a rodinné poměry upraveny Všeobecným občanským zákoníkem rakouským z roku 1811.*“¹⁶³ Ale za krátkou dobu bylo přistoupeno k úpravě manželských vztahů a vznikla tzv. manželská novela (zák. č. 320/1919 Sb.).¹⁶⁴ České civilní manželské právo, které na počátku čerpalo z práva kanonického, prošlo několika právními úpravami až k dnešní podobě. Tu stanoví především novelizovaný zákon o rodině č. 94/1963 Sb. a související předpisy.

Podle všeobecné deklarace lidských práv z roku 1948,¹⁶⁵ má každý člověk ze své přirozenosti právo uzavřít manželství, toto právo stanovuje i církevní legislativa v kán. 1058 CIC. Je však v zájmu jednotlivců, společnosti i církve toto právo chránit. Proto i sekulární právní řád stanovil základní podmínky a předpoklady, které musí muž a žena splňovat, aby mohli uzavřít platné manželství. Pod vlivem církevního práva byly stanoveny určité okolnosti, které brání uzavření manželství tak, že nemůže vůbec vzniknout, nebo manželství vznikne, ale s ohledem na jistou okolnost je považováno za neplatné nebo za nedovolené. Tyto nejrůznější okolnosti byly v historii nazývány překážkami manželství a měly různé právní následky. Zákon o rodině v původním znění nemluvil o překážkách manželství, ale hovořil o okolnostech vylučujících uzavření platného manželství.¹⁶⁶ Tento pojem byl však v roce 1998 nahrazen názvem: „*Neplatnost a neexistence manželství.*“¹⁶⁷

Hlava druhá zákona o rodině „*Neplatnost a neexistence manželství*“ zahrnuje okolnosti dvojího druhu. „*Jednak vymezují způsobilost fyzické osoby k uzavření*

¹⁶³ HRUŠÁKOVÁ, M. KRÁLÍČKOVÁ, Z. *České rodinné právo*. s. 22.

¹⁶⁴ Srov. HRUŠÁKOVÁ, M. KRÁLÍČKOVÁ, Z. *České rodinné právo*. s. 22-23.

¹⁶⁵ Srov. *Všeobecná deklarace lidských práv*, čl. 16.

¹⁶⁶ Srov. HRUŠÁKOVÁ, M. KRÁLÍČKOVÁ, Z. *České rodinné právo*. s. 70-71.

¹⁶⁷ *Zákon o rodině č. 94/1963 Sb.*, hlava druhá.

*manželství, jednak obsahují i určitou část bývalých překážek manželství.*¹⁶⁸

Manželství by měli muž a žena uzavírat stanovenou formou, pokud možno bez vad souhlasu a bez překážek. Zákon o rodině č. 94/1963 Sb. ve znění pozdějších předpisů v § 11 – § 17a uvádí, které překážky zakazují uzavřít manželství. Jsou to:

- Překážka bigamie.
- Překážka nezletilosti.
- Překážka duševní choroby.
- Překážka spojená s příbuzností.
- Mezi další překážky vzniku manželství patří také případy, kdy byl na jednoho či oba snoubence činěn fyzický či psychický nátlak pod výhrůžkou, aby vstoupili do manželství, nebo omyl v totožnosti jednoho ze snoubenců, či uzavření manželství před neoprávněným orgánem.¹⁶⁹

Překážka bigamie¹⁷⁰ brání uzavření manželství se ženatým mužem nebo vdanou ženou.

Dále nemůže manželství uzavřít nezletilá osoba – jde tedy o překážku nezletilosti.¹⁷¹ Ve výjimečných případech může soud z důležitých důvodů¹⁷² zplnoletnit osobu starší šestnácti let a povolit uzavření řádného manželství.

Také s osobou trpící duševní chorobou nelze uzavřít manželství, jde zde o překážku duševní choroby¹⁷³. Se soudním svolením může vstoupit do manželství osoba s omezenou způsobilostí k právním úkonům,¹⁷⁴ ale osoba, jíž soud zbavil způsobilosti k právním úkonům, nemůže manželství uzavřít vůbec.¹⁷⁵

Manželství nemůže být uzavřeno také mezi nejbližšími příbuznými, a to mezi předky a potomky v celé přímé linii a mezi sourozenci (majícími společné oba nebo pouze jednoho rodiče) – jedná se o překážku spojenou s příbuzností¹⁷⁶. Totéž platí o příbuzenství založeném osvojením, pokud osvojení trvá. „*Osvojením vzniká mezi*

¹⁶⁸ HRUŠÁKOVÁ, M. KRÁLÍČKOVÁ, Z. *České rodinné právo*. 71.

¹⁶⁹ Srov. *Zákon o rodině č. 94/1963 Sb.*, § 15a.

¹⁷⁰ Srov. *Zákon o rodině č. 94/1963 Sb.*, § 11, odst. 1.

¹⁷¹ Srov. *Zákon o rodině č. 94/1963 Sb.*, § 13, odst. 1.

¹⁷² Za důležitý důvod pro povolení sňatku je soudní praxí považováno těhotenství snoubenky, dále že snoubenci již spolu mají dítě, že spolu žijí ve společné domácnosti... Srov. HRUŠÁKOVÁ, M. KRÁLÍČKOVÁ, Z. *České rodinné právo*. s. 75.

¹⁷³ Srov. *Zákon o rodině č. 94/1963 Sb.*, § 14.

¹⁷⁴ Srov. *Zákon o rodině č. 94/1963 Sb.*, § 14, odst. 2.

¹⁷⁵ Srov. *Zákon o rodině č. 94/1963 Sb.*, § 14, odst. 1.

¹⁷⁶ Srov. *Zákon o rodině č. 94/1963 Sb.*, § 12, Srov. HRUŠÁKOVÁ, M. KRÁLÍČKOVÁ, Z. *České rodinné právo*. s. 73.

osvojitelem a osvojencem takový poměr, jaký je mezi rodiči a dětmi, a mezi osvojencem a příbuznými osvojitele poměr příbuzenský. Osvojitelé mají rodičovskou zodpovědnost při výchově dětí.¹⁷⁷ Je to nejstarší a nejobvyklejší překážka pro vznik platného manželství. Postupem času byla stále více omezována, až do současné právní podoby, kdy je zúžena na nejnutnější rozsah.¹⁷⁸

Není tedy možné uzavřít manželství s jakoukoli osobou. Zákaz sňatků mezi nejbližšími pokrevnými příbuznými (soulož mezi příbuznými),¹⁷⁹ neboli zákaz incestu,¹⁸⁰ patří z hlediska historického vývoje rodiny mezi základní znaky, na kterých rodina vznikla.¹⁸¹ Okruh osob, mezi nimiž je zakázán pohlavní styk, umožňuje důsledné rozlišení sociálních rolí v rodině, a tím zabezpečuje její fungování.¹⁸² „Samotné právní potvrzení příbuzenského vztahu na základě norem rodinného práva má závažný dosah i pro jiné oblasti práva, a to jak práva soukromého, tak práva veřejného.“¹⁸³ Např. na dědické právo v občanském zákoníku,¹⁸⁴ nebo na právo odepřít výpověď v trestním právu.¹⁸⁵

Příbuzenství se v současné civilněprávní úpravě nikde nedefinuje, vychází se jen z obvyklého pojetí a chápání příbuzenství, jako vztahu osob pocházejících jedna od druhé nebo od společného předka.¹⁸⁶ Tato příbuznost se vyjadřuje nebo počítá ve stupních a liniích (řadách) – přímá a boční. „Stupeň příbuzenství dvou osob se určuje podle počtu zrození, jimiž v řadě přímé pochází jedna od druhé a v řadě pobočné obě od nejbližšího společného předka.“¹⁸⁷ Řada přímá je tedy: děd, syn, vnuk, pravnuk. Např. děd s vnukem jsou příbuzní v přímé řadě ve druhém stupni a děd s pravnukem ve třetím stupni. Řada pobočná ve stupních příbuzenství je tedy: otec, má dva syny, tito synové mají každý také dva syny. Např. sourozenci jsou příbuzní ve druhém stupni, bratřenci jsou příbuzní ve čtvrtém stupni.¹⁸⁸ Zákon o rodině tedy stanovuje jasně, že překážka spojená s příbuzností je v celé přímé řadě bez ohledu na stupeň

¹⁷⁷ Zákon o rodině č. 94/1963 Sb., § 63, odst. 1.

¹⁷⁸ Srov. HRUŠÁKOVÁ, M. a kolektiv. Zákon o rodině. Komentář. s. 36.

¹⁷⁹ Srov. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, § 188.

¹⁸⁰ Pohlavní styk mezi nejbližšími příbuznými, zejména předky a potomky.

¹⁸¹ Srov. HRUŠÁKOVÁ, M. a kolektiv. Zákon o rodině. Komentář. s. 36.

¹⁸² Srov. HRUŠÁKOVÁ, M. KRÁLÍČKOVÁ, Z. České rodinné právo. s. 73.

¹⁸³ HRUŠÁKOVÁ, M. KRÁLÍČKOVÁ, Z. České rodinné právo. s. 184.

¹⁸⁴ Srov. Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, § 473 a následující.

¹⁸⁵ Srov. Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), § 100.

¹⁸⁶ Srov. HRUŠÁKOVÁ, M. KRÁLÍČKOVÁ, Z. České rodinné právo. s. 184.

¹⁸⁷ Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, § 117.

¹⁸⁸ Srov. HRUŠÁKOVÁ, M. KRÁLÍČKOVÁ, Z. České rodinné právo. s. 184-185.

příbuzenství a v boční řadě ve druhém stupni. „*Manželství nemůže být uzavřeno mezi předky a potomky a mezi sourozenci.*“¹⁸⁹

V římském právu byl již čtvrtý stupeň přímé řady otevřeným stupněm pro uzavření manželství. V historii někteří panovníci dokonce otevírali i třetí stupeň.¹⁹⁰

Toto počítání však není jediný způsob výpočtu vzdálenosti příbuzenství. V germánském právu existoval tzv. parantelní systém výpočtu vzdálenosti příbuzenství. V první parantele byli ti co pocházeli od nejbližšího předka, tedy vlastní děti s dalšími potomky. Druhou parantelu tvořili rodiče a jejich potomci, třetí parantelu prarodiče s potomky atd. Počítání vzdálenosti příbuzenství však probíhalo i uvnitř parantel, což mnohdy způsobovalo, že vnuk byl bližším příbuzným než bratr. V germánském právu se také počítalo podle příbuzenských větví. Větev matky a otce, větev děda a báby, celkem až osm větví.¹⁹¹

Příbuzenský vztah mezi lidmi může vzniknout třemi hlavními způsoby:

- narozením
- sňatkem
- osvojením

3.1. Překážky vzniklé z narození

Narození nového člověka do rodiny je základem pokrevního příbuzenství. Proto pro překážky vzniklé z narození platí poměrně jasné vymezení, tedy zákaz uzavření manželství v celé přímé linii a v boční linii mezi sourozenci.¹⁹² Zákon o rodině¹⁹³ v podstatě převzal rozsah překážek o pokrevním příbuzenství ze starého zákona č. 265/1949 Sb. o právu rodinném.¹⁹⁴

¹⁸⁹ Zákon o rodině č. 94/1963 Sb., § 12.

¹⁹⁰ Srov. BĚLOVSKÝ, P. *Příbuzenství jako překážka manželství*. s. 78.

¹⁹¹ Srov. BĚLOVSKÝ, P. *Příbuzenství jako překážka manželství*. s. 78.

¹⁹² Tedy ve druhém stupni boční linie.

¹⁹³ Srov. Zákon o rodině č. 94/1963 Sb., § 12.

¹⁹⁴ Srov. Zákon č. 265/1949 Sb., o právu rodinném, § 9 odst. 1.

Do roku 1949 bylo vymezení rozsahu překážek vyplývajících z pokrevního příbuzenství ještě přísnější. Zákaz se vztahoval i na boční linii až do čtvrtého stupně, takže platil i pro bratrance a sestřenice.¹⁹⁵ Udělovalo se však mnoho výjimek, dokonce i mezi nevlastními sourozenci. V historii se setkáváme s podrobnějšími a přísnějšími úpravami manželských překážek plynoucích z pokrevního příbuzenství. Některé instituce tuto překážku označovaly dokonce za zločin a krvesmilstvo.¹⁹⁶

3.2. Překážky vzniklé ze sňatku

Příbuzenství založené sňatkem je další významnou překážkou manželství. Jde o vztahy k dětem, když se jejich matka provdala, a také vůči všem pokrevně příbuzným druhého manžela. Vztah mezi manželem a pokrevními příbuznými druhého partnera se nazývá švagrovství (afinita). Současný zákon o rodině č. 94/1963 Sb. již švagrovství nedefinuje. Proto také dnes podle civilního práva švagrovství nepředstavuje manželskou překážku a nemá žádné právní následky.¹⁹⁷ Naposledy byla překážka švagrovství obsažena v manželském zákoně z roku 1949. Tehdejší zákon č. 265/1949 bral švagrovství jako skutečnost bránící uzavření manželství.¹⁹⁸ Pouze okresní národní výbor mohl tehdy ze závažných důvodů manželství povolit.¹⁹⁹ Počítání stupňů švagrovství bylo stejné jako počítání stupňů pokrevního příbuzenství.²⁰⁰ Do roku 1949 byla překážka švagrovství definována podobně, díky manželské novele z roku 1919 stála samostatně, oddělená od ostatních překážek příbuzenství.²⁰¹

¹⁹⁵ Srov. Zákon č. 946/1811 Sb. *Obecný zákoník občanský*. § 65: „Mezi příbuznými v řadě vzestupné a sestupné; mezi plnorodnými a polorodnými sourozenci; mezi dětmi sourozenců; jakož i se sourozenci rodičů, totiž s ujcem a s tetou ze strany otcovy i matčiny, nemůže býti platné manželství uzavřeno, necht' příbuzenství pochází ze zrození manželského nebo nemanželského.“

¹⁹⁶ Srov. BĚLOVSKÝ, P. *Příbuzenství jako překážka manželství*. s. 79.

¹⁹⁷ Srov. BĚLOVSKÝ, P. *Příbuzenství jako překážka manželství*. s. 79.

¹⁹⁸ Srov. Zákon č. 265/1949 Sb., o právu rodinném, § 9 odst. 1: „Manželství nemůže být uzavřeno mezi příbuznými v pokolení přímém, ani mezi osvojitelem a osvojenecem, dokud osvojení trvá, ani mezi sourozenci, ani mezi osobami v přímém pokolení sešvagřenými. Ze závažných příčin lze povolit uzavření manželství mezi osobami v přímém pokolení sešvagřenými.“

¹⁹⁹ Srov. Zákon č. 266/1949 Sb., o zatímních změnách v některých občanských věcech právních. § 2 odst. 2: „Osobám v přímém pokolení sešvagřeným povoluje uzavření manželství okresní národní výbor.“

²⁰⁰ Srov. HRUŠÁKOVÁ, M. KRÁLÍČKOVÁ, Z. *České rodinné právo*. s. 186.

²⁰¹ Srov. Zákon č. 320/1919 Sb. (manželská novela) § 25 odst. 3: „švagrovství je překážkou manželství potud, že jeden manžel nemůže uzavřít manželství s příbuzným druhého manžela v pokolení přímém a s plnorodým nebo polorodým sourozencem.“

Každá doba definovala trochu jiný okruh osob, na které se švagrovství vztahovalo. To ukazuje na skutečnost, že této překážce nebyl v historii přikládán moc velký význam. V římském právu překážka švagrovství sice existovala, ale ne příliš významně. Pouze ve středověku nabyla významnosti.²⁰²

3.3. Překážky vzniklé z osvojení

Příbuznost vzniklá z osvojení, tedy adopcí, je také překážkou k uzavření manželství. Zákon o rodině²⁰³ zakazuje sňatek mezi všemi adoptivními příbuznými v celé přímé linii a mezi sourozenci, ale jen po dobu trvání adoptivního poměru. Český právní řád zná dva druhy osvojení. Zrušitelné osvojení, kdy nedochází ke změně zápisu v matrice a stále zde figurují biologičtí rodiče, pouze se zmíní adopte,²⁰⁴ kterou může z důležitých důvodů zrušit soud.²⁰⁵ A nezrušitelné osvojení, kdy dochází ke změně zápisu v matrice a uvádí se pouze adoptivní rodiče.²⁰⁶ Takovou adopci nelze zrušit²⁰⁷ nebo jen zcela výjimečně. V sekulárním právu může tato překážka zaniknout pouze zrušením osvojení. Zákon o rodině také stanovuje: „Osvojením zanikají vzájemná práva a povinnosti mezi osvojencem a původní rodinou.“²⁰⁸ Ale nezaniká příbuzenský vztah. Tedy pro osvojence platí překážka pokrevního příbuzenství, nejen pro osvojitelskou rodinu, ale i pro původní biologickou rodinu.²⁰⁹

Historie ukazuje různé vývojové situace v této problematice. Poněkud odlišná, byla adopce v římském právu. Tehdy se adoptovaly především dospělé osoby a adopce byla vyhrazena pouze mužům. Starší verze zákona²¹⁰ z roku 1949 se lišila v tom, že stavěla překážku jen mezi osvojitelem a osvojencem. A současně platná právní úprava²¹¹ zakazuje sňatek mezi všemi příbuznými, v celé přímé linii a mezi sourozenci, jejichž příbuzenský poměr byl založen adopcí.²¹²

²⁰² Srov. BĚLOVSKÝ, P. *Příbuzenství jako překážka manželství*. s. 79.

²⁰³ Srov. *Zákon o rodině č. 94/1963 Sb.*, § 12.

²⁰⁴ Srov. NĚMEC, D. *Manželské právo...* s. 71.

²⁰⁵ Srov. *Zákon o rodině č. 94/1963 Sb.*, § 73 odst. 1.

²⁰⁶ Srov. *Zákon o rodině č. 94/1963 Sb.*, § 74 odst. 2.

²⁰⁷ Srov. *Zákon o rodině č. 94/1963 Sb.*, § 74 odst. 1.

²⁰⁸ *Zákon o rodině č. 94/1963 Sb.*, § 72 odst. 1.

²⁰⁹ Srov. HRUŠÁKOVÁ, M. a kolektiv. *Zákon o rodině. Komentář*. s. 37.

²¹⁰ Srov. *Zákon č. 265/1949 Sb., o právu rodinném*, § 9 odst. 1.

²¹¹ Srov. *Zákon o rodině č. 94/1963 Sb.*, § 12.

²¹² Srov. BĚLOVSKÝ, P. *Příbuzenství jako překážka manželství*. s. 80.

4. Překážky spojené s „příbuzností“ v CIC

4.1. Pokrevní příbuzenství

Pojem pokrevní příbuzenství vymezuje vztah mezi dvěma osobami, které mají společného předka,²¹³ tedy společný rodový původ.²¹⁴ Odmítání manželství mezi blízkými pokrevně příbuznými je z důvodů etických, sociálních i genetických.²¹⁵ Překážka pokrevního příbuzenství stanovená v kán. 1091 CIC, působí neplatnost manželství mezi blízkými pokrevně příbuznými, kteří mají společného předka. Překážka pokrevního příbuzenství je stanovena v celé přímé linii, tedy ve všech stupních přímé linie a do čtvrtého stupně boční linie včetně.²¹⁶

Současná lékařská věda upozorňuje na možné negativní genetické důsledky na potomstvu a varuje tak proti uzavírání manželství mezi blízkými pokrevně příbuznými. I společenská stabilita rodiny může být těmito sexuálními vztahy narušena, protože nejsou respektovány jednotlivé role v rodině.²¹⁷

Historie nám ukazuje závažnost a důležitost této překážky. Již Izraelský národ musel dodržovat zákon, který zakazoval sňatky mezi blízkými příbuznými. Za porušení tohoto zákazu byl trest smrti.²¹⁸ Také římské právo zakazovalo tyto sňatky v celé přímé linii a v boční linii ve druhém i třetím stupni. Téměř u všech národů starověku existoval, s různým vymezením, zákaz uzavírat manželství mezi blízkými příbuznými. IV. lateránský koncil r. 1215 potvrdil již platný rozsah překážky do sedmého stupně boční linie. A tridentský koncil toto znovu schválil a odmítl zrušit překážku pokrevní příbuznosti v sedmém a šestém stupni boční linie.²¹⁹

²¹³ Srov. NĚMEC, D. *Manželské právo...* s. 66.

²¹⁴ Srov. DUDA, J. *Katolické manželské právo.* s. 102.

²¹⁵ Srov. KAŠNÝ, J. *Zneplatňující překážky.* s. 181.

²¹⁶ Srov. CIC/1983 kán. 1091 § 1 a § 2.

²¹⁷ Srov. KAŠNÝ, J. *Zneplatňující překážky.* s. 182.

²¹⁸ Srov. Lv 18, 6-18; Lv 20, 17.

²¹⁹ Srov. NĚMEC, D. *Manželské právo...* s. 68.

Teprve CIC/1917 zavedl změnu a snížil tuto překážku na šestý stupeň²²⁰ boční linie,²²¹ ale zároveň připouštěl násobení překážky.²²² To znamená, že se pokrevní příbuzenství v boční linii znásobovalo tolikrát, kolikrát existoval společný kmen, to vedlo k mnoha těžkostem a nepochopením.²²³ Až v novém CIC/1983 se již překážka pokrevního příbuzenství nenásobí.²²⁴ Je nutné dodat, že v raném středověku opustila západní církve římský způsob počítání příbuznosti a přijala komplikovanější germánský způsob, který byl používán ještě v CIC/1917. Germánský způsob počítal příbuzenství podle generací. Kolik bylo generací, tolik bylo stupňů.²²⁵ V přímé linii tedy bylo tolik stupňů, kolik bylo generací nebo osob po odečtení kmene.²²⁶ V boční linii byly dvě větve, které vyrůstaly z jednoho kmene, tedy rodičů, a počítání stupňů se řídilo délkou větve.²²⁷ Teprve CIC/1983 se opět vrátil k římskému způsobu počítání příbuznosti. Římský způsob počítání se liší od germánského pouze při počítání stupňů v boční linii, počítání přímé linie je shodné.²²⁸ Proto musíme v historických textech chápat jinak vymezení stupňů příbuznosti v boční linii. Dnes se hledá nejkratší cesta k nalezení společných předků.²²⁹ Římský způsob počítání používá i česká rodinněprávní úprava.²³⁰

Kán. 108 CIC stanovuje počítání pokrevního příbuzenství na linie a stupně. Přímá linie zahrnuje tolik stupňů, kolik je generací, tedy osob po odečtení společného předka. Boční linie má tolik stupňů, kolik je osob v obou liniích dohromady po odečtení společného předka.²³¹

Do přímé linie sestupné patří např. otec a dcera, jsou pokrevně příbuzní v prvním stupni, babička a vnuk, jsou pokrevně příbuzní ve druhém stupni, nebo pradědeček a pravnučka, jsou pokrevně příbuzní ve třetím stupni přímé sestupné linie atd. Obdobná je i přímá vzestupná linie. V přímé linii jde tedy o přímý vztah mezi předky a potomky.²³²

²²⁰ V celé této práci je použit pouze římský způsob počítání. Starý *CIC/1917* počítal jinak stupně příbuznosti (germánský způsob) než *CIC/1983*, který používá římský způsob.

²²¹ Srov. *CIC/1917* kán. 1076 § 2.

²²² Srov. *CIC/1917* kán. 1076 § 2.

²²³ Srov. DUDA, J. *Katolické manželské právo*. s. 103.

²²⁴ Srov. *CIC/1983* kán. 1091 § 3.

²²⁵ Srov. KAŠNÝ, J. *Zneplatňující překážky*. s. 182.

²²⁶ Srov. *CIC/1917* kán. 96 § 2

²²⁷ Srov. *CIC/1917* kán. 96 § 3; Srov. DUDA, J. *Katolické manželské právo*. s. 102.

²²⁸ Srov. DUDA, J. *Katolické manželské právo*. s. 102.

²²⁹ Srov. NĚMEC, D. *Manželské právo...* s. 68-69.

²³⁰ Srov. HRDINA, A. *Kanonické právo...* s. 89.

²³¹ Zjednodušeně řečeno, počítají se spojovací čáry.

²³² Srov. NĚMEC, D. *Manželské právo...* s. 66-67.

V boční linii jde o vztah mezi jinými příbuznými, berou se v úvahu sourozenci a další příbuzní. V boční linii není první stupeň a linie začíná stupněm druhým, což je příbuzenský vztah mezi sourozenci. Počítání stupňů příbuzenství je podle toho, kolik je porodů v obou liniích po odečtení společného předka. Pro zrození sourozenců je nutno dvou porodů, stejné počítání je i u dvojčat, počítají se dva porody.²³³ Sourozenci jsou tedy pokrevně příbuzní v boční linii ve druhém stupni, strýc a neteř jsou pokrevně příbuzní ve třetím stupni, bratřanci a sestřenice nebo prastrýc a praneteř jsou pokrevně příbuzní ve čtvrtém stupni.²³⁴

Překážka pokrevního příbuzenství stanovená v kán. 1091 CIC zneplatňuje manželství v celé přímé linii²³⁵ a v boční linii až do čtvrtého stupně včetně.²³⁶ Pokud je nějaká pochybnost, zda jsou strany pokrevně příbuzné v některém stupni přímé linie nebo ve druhém stupni boční linie, není nikdy dovoleno uzavřít platné manželství.²³⁷ Od této překážky může místní ordinář udělit dispens pouze ve čtvrtém stupni a výjimečně ve třetím stupni boční linie.²³⁸ Nikdy však není dispens udělena v přímé linii např. mezi otcem a dcerou nebo ve druhém stupni boční linie, tedy mezi sourozenci.²³⁹ Dispens je zbavení vázanosti zákonem ryze církevním,²⁴⁰ avšak druhý stupeň boční linie je pravděpodobně božského práva a přímá linie je jistě božského práva, proto nelze dispensovat.²⁴¹

České sekulární právo v zákoně o rodině²⁴² uvádí rozsah překážek pokrevního příbuzenství v celé přímé linii a ve druhém stupni boční linie.

4.2. Zákonné příbuzenství

Překážka zákonného příbuzenství stanovená v kán. 1094 CIC vzniká na základě osvojení. Je podobná překážce pokrevního příbuzenství, protože osvojenec také vstupuje do rodu osvojitele, ne rozením, tedy „cestou krve“ ale cestou osvojení. Překážka platí v celé přímé linii, tedy mezi adoptivními rodiči, prarodiči,

²³³ Srov. NĚMEC, D. *Manželské právo...* s. 66-68.

²³⁴ Srov. *CIC/1983* kán. 108 § 3; Srov. NĚMEC, D. *Manželské právo...* s. 68.

²³⁵ Srov. *CIC/1983* kán. 1091 § 1.

²³⁶ Srov. *CIC/1983* kán. 1091 § 2.

²³⁷ Srov. *CIC/1983* kán. 1091 § 4.

²³⁸ Srov. *CIC/1983* kán. 1078 § 1; Srov. NĚMEC, D. *Manželské právo...* s. 69.

²³⁹ Srov. *CIC/1983* kán. 1078 § 3.

²⁴⁰ Srov. *CIC/1983* kán. 85.

²⁴¹ Srov. NĚMEC, D. *Manželské právo...* s. 69.

²⁴² Srov. *Zákon o rodině č. 94/1963 Sb.*, § 12.

adoptivními dětmi, vnuky atd. a ve druhém stupni boční linie, takže mezi adoptivními sourozenci.²⁴³ Znamená to tedy, že otec se nemůže oženit s adoptivní dcerou a naopak, ani bratr se nemůže oženit s nevlastní sestrou, která byla adoptována a naopak. Samotné kanonické právo nemá vlastní zákony týkající se adopce a osvojení, ale respektuje zákony světského práva²⁴⁴ konkrétních zemí.²⁴⁵ Dá se říct, že tu jde o jeden z případů recepce státních zákonů.²⁴⁶ Proto je dobré znát státní zákonodárství týkající se této problematiky.²⁴⁷

Adopce je z historického pohledu velmi starou záležitostí, již v židovském a germánském právu jsou známy náznaky adopce. Do kanonického práva se překážka zákonného příbuzenství dostala z práva římského, ale poměrně pozdě a jen skromně. Všeobecně je tato překážka přijímána kolem roku 1140, kdy o její existenci nepochybuje ani Gracián ve svém Dekretu, ani vykladatelé Graciánova Dekretu. Všichni se shodují na překážce v přímé linii, ale ohledně boční linie se názory různí. V době tridentské a potridentské stále ještě nebyla plně vyjasněna nauka ohledně této překážky. Dokonce na I. vatikánském koncilu bylo navrženo zrušení překážky zákonného příbuzenství, ale toto nebylo podpořeno. V roce 1734 kongregace koncilu vydala rozhodnutí, že se má tato překážka uznávat tam, kde ji stanoví světské právo. CIC/1917 postupoval podle tohoto rozhodnutí také, navázal na sekulární právo a stanovil zákonné příbuzenství jako normu.²⁴⁸ Když bylo pro světské právo zákonné příbuzenství zákazem manželství, platil zákaz i pro kanonické právo,²⁴⁹ byla to manželská překážka k dovolenosti. Kde světské právo definovalo zákonné příbuzenství jako překážku manželství, bylo překážkou také v kanonickém právu,²⁵⁰ byla to manželská překážka k platnosti. Tedy ve shodě se sekulárním právem bylo zákonné příbuzenství buď *zákazem*, tedy slovy tehdejšího kanonického práva překážkou bránící²⁵¹ nebo *překážkou*, tedy slovy tehdejšího kanonického práva překážkou rušící.²⁵²

²⁴³ Srov. CIC/1983 kán. 1094.

²⁴⁴ Srov. CIC/1983 kán. 110.

²⁴⁵ Srov. KAŠNÝ, J. *Zneplatňující překážky*. s. 184.

²⁴⁶ Srov. CIC/1983 kán. 22.

²⁴⁷ Srov. DUDA, J. *Katolické manželské právo*. s. 106.

²⁴⁸ Srov. NĚMEC, D. *Manželské právo...* s. 70.

²⁴⁹ Srov. CIC/1917 kán. 1059.

²⁵⁰ Srov. CIC/1917 kán. 1080.

²⁵¹ Srov. CIC/1917 kán. 1036 § 1.

²⁵² Srov. CIC/1917 kán. 1036 § 2.

Překážka zákonného příbuzenství je překážkou církevního práva, a proto je dispensovatelná, dispens uděluje místní ordinář.²⁵³ Při zániku osvojení zaniká i překážka.²⁵⁴

Také zákon o rodině²⁵⁵ zakazuje manželství mezi všemi adoptivními příbuznými v celé přímé linii a mezi sourozenci, ale jen po dobu trvání adoptivního poměru. Český právní řád, na rozdíl od církevního práva, zná dva druhy osvojení. Zrušitelné, které může z důležitých důvodů zrušit jen soud,²⁵⁶ a nezrušitelné, které nelze zrušit.²⁵⁷ Tato překážka v sekulárním právu může zaniknout pouze zrušením osvojení a není zde přípustná dispens k platnosti manželství. V tomto případě je kanonické právo mírnější než české sekulární právo.²⁵⁸

4.3. Afinita („švagrovství“)

Překážka afinity tzv. „švagrovství“ stanovená v kán. 1092 CIC, je vztah, který vzniká na základě platného manželství, i když nebylo dokonáno,²⁵⁹ a trvá i po jeho zániku. Manželé se podle slov Písma stávají jedním tělem²⁶⁰ a současně si jeden partner bere nejen druhého partnera, ale určitým způsobem také jakoby vrůstá do celé jeho rodiny. Jde o vztah mezi jedním z manželů a pokrevními příbuznými druhého manžela v celé přímé linii ve kterémkoli stupni,²⁶¹ na sourozence zemřelého manžela se tato překážka nevztahuje.²⁶² Tedy jde o příbuzenství také mezi otčímem a jeho nevlastní dcerou nebo mezi macechou a nevlastním synem a jejich potomky či předky.²⁶³ Počítání linií a stupňů je jako u pokrevního příbuzenství.²⁶⁴ Tedy např. snacha s tchánem jsou v prvním stupni přímé linie, švagr a švagrová jsou ve druhém stupni boční linie, atd.²⁶⁵

²⁵³ Srov. CIC/1983 kán. 1078 § 1.

²⁵⁴ Srov. NĚMEC, D. *Manželské právo...* s. 71.

²⁵⁵ Srov. *Zákon o rodině č. 94/1963 Sb.*, § 12.

²⁵⁶ Srov. *Zákon o rodině č. 94/1963 Sb.*, § 73 odst. 1.

²⁵⁷ Srov. *Zákon o rodině č. 94/1963 Sb.*, § 74 odst. 1.

²⁵⁸ Srov. *Zákon o rodině č. 94/1963 Sb.*, § 12.; Srov. NĚMEC, D. *Manželské právo...* s. 71.

²⁵⁹ Srov. CIC/1983 kán. 109 § 1.

²⁶⁰ Srov. Gen 2, 24.

²⁶¹ Srov. CIC/1983 kán. 1092.

²⁶² To je rozdíl od běžného chápání pojmu švagr – švagrová v českém prostředí, tedy jako bratr manžela atp.

²⁶³ Srov. POLÁČEK, V. *Východní manželské...* s. 45.

²⁶⁴ Srov. CIC/1983 kán. 109 § 2; Srov. NĚMEC, D. *Manželské právo...* s. 71-72.

²⁶⁵ Srov. HRDINA, A. *Kanonické právo...* s. 89-90.

Historický vývoj ukazuje, že překážku afinity nalezneme již v židovském právu a to až do třetího stupně boční linie. Výslovný zákaz tělesného spojení s osobami ve vztahu afinity je popsán i ve Starém zákoně.²⁶⁶ Ale ve Starém zákoně je též popsána švagrovská povinnost,²⁶⁷ neboli levirátní manželství k zachování rodu a rodového majetku. Proto není zcela jasné, co bylo základem pro afinitu. Římské právo mělo otázku afinity zpracovanou precizněji. Afinita tehdy vznikala na základě platného i nedokonaného manželství a také při právním konkubinátu, kdy muž a žena, spolu jen žili jako druh a družka, ale nebyli manželé. Zákaz uzavírání manželství byl původně obsažen v obyčejovém právu a vztahoval se na celou přímou linii, až později (kolem roku 355) pod vlivem kanonického manželství byl rozšířen i na boční linii.²⁶⁸

První partikulární synody slavené kolem roku 300 ukazují, že západní církve měla již od počátku vlastní pojetí překážky afinity. Boční linie byla tehdy rozšířena do druhého stupně, ale během staletí se rozsah překážek stále rozšiřoval, až na přelomu 7. a 8. stol. dosáhl extrému.²⁶⁹ Pojem švagrovství původně zahrnoval pouze poměr mezi manželem a příbuznými druhého manžela, ale nyní pod pojmem švagrovství, byl zahrnut i poměr, který vzniká na základě soulože mimomanželské. A překážka švagrovství byla zavazující až do sedmého stupně boční linie, stejně jako překážka pokrevního příbuzenství. Zákaz se tedy vztahoval na všechny příbuzné manželského nebo nemanželského partnera, tedy na přímou i boční linii. Afinita trvala nejen po dobu manželství ale i po jeho zániku. Toto rozšíření překážky švagrovství bylo považováno za největší absurditu, ke které v dějinách manželského práva došlo.²⁷⁰

To ale ještě nebyl konec, protože ve 12. stol. byla přijata zásada „afinita plodí afinitu“, tedy násobení afinity. Afinita, která se vztahovala na dva různé příbuzenské rody, se nazývala *ex digeneia*, tedy mezi příbuznými jednoho partnera a příbuznými druhého partnera, rodokmen se dá znázornit jako strom. Afinita, která se vztahovala na tři různé příbuzenské rody, se nazývala *ex trigeneia*, tedy tří společných předků. Takováto afinita byla velice komplikovaná, a proto musela nastat reforma afinity. IV. lateránský koncil a následně Řehoř IX. přispěli ke změně a překážka afinity byla

²⁶⁶ Srov. Lv 18, 8-18; Lv 20, 19-21.

²⁶⁷ Srov. Dt 25, 5-10.

²⁶⁸ Srov. NĚMEC, D. *Manželské právo...* s. 72.

²⁶⁹ Srov. NĚMEC, D. *Manželské právo...* s. 72.

²⁷⁰ Srov. VACEK, J. *Manželské právo...* s. 213-214.

v boční linii stanovena do sedmého stupně s důrazem na tělesné spojení, stejně jako v římském právu. Tedy afinita vznikala na základě platně uzavřeného manželství, a také při pohlavním styku mimo manželství. Další změnu udělal tridentský koncil, když snížil hranici afinity, pocházející z pohlavního styku mimo manželství, na druhý stupeň. 19. stol. dále přineslo přesvědčení, že dosavadní překážka afinity je v nynější podobě neudržitelná.²⁷¹

Zásadní změnou do této problematiky zasáhl CIC/1917.²⁷² Provedl radikální řez ohledně pojmu švagrovství, kdy za manželskou překážku švagrovství považoval pouze poměr mezi jedním manželem a příbuznými druhého manžela.²⁷³ Tedy stanovil, že afinita vzniká pouze na základě platného manželství. Tím úplně zrušil afinitu mimomanželského pohlavního styku, ale nezrušil násobení afinity.²⁷⁴ Dále snížil hranici afinity v boční linii na čtvrtý stupeň²⁷⁵ a podle kán. 1042 § 2 byl dovolen ve třetím a čtvrtém stupni boční linie snazší dispenz.²⁷⁶ CIC/1983 již překážku afinity nenásobí a ruší i závaznost této překážky v boční linii. Pro zjištění překážky afinity je rozhodující nejkratší cesta ke společnému předku.²⁷⁷ Zrušení překážky v boční linii bylo odůvodněno faktem, že manželství se švagrovou může být výborným řešením pro výchovu bratrových dětí narozených v předcházejícím manželství.²⁷⁸

Překážka afinity nevzniká mezi pokrevními příbuznými manželů.²⁷⁹ Tím se liší od obecně známého výrazu „švagr, švagrová“. Překážka afinity platí v celé přímé linii, ale pouze v ní, proto je možné sezdávat sourozence z jedné rodiny se sourozenci z druhé rodiny.²⁸⁰ Tato překážka je církevního práva, tedy neváže ty, kteří nepatří do katolické církve, a je dispensovatelná místním ordinářem.²⁸¹

Kán. 809 CCEO překážku švagrovství ještě rozšiřuje.²⁸²

České sekulární právo nezná překážku afinity a manželství v takovém případě nezakazuje. Současný zákon o rodině č. 94/1963 Sb. již švagrovství nedefinuje.

²⁷¹ Srov. NĚMEC, D. *Manželské právo...* s. 73.

²⁷² Srov. CIC/1917 kán. 97.

²⁷³ Srov. VACEK, J. *Manželské právo...* s. 216-217.

²⁷⁴ Srov. CIC/1917 kán. 1077 § 2.

²⁷⁵ Srov. CIC/1917 kán. 1077 § 1.

²⁷⁶ Srov. CIC/1917 kán. 1042 § 2.

²⁷⁷ Srov. NĚMEC, D. *Manželské právo...* s. 73-74.

²⁷⁸ Srov. IVAN, J. *Zneplatňující manželské překážky...* s. 231.

²⁷⁹ Srov. KAŠNÝ, J. *Zneplatňující překážky.* s. 184.

²⁸⁰ Srov. NĚMEC, D. *Manželské právo...* s. 74.

²⁸¹ Srov. CIC/1983 kán. 1078 § 1.

²⁸² Více se těmto odlišnostem budeme věnovat v následující páté kapitole.

4.4. Veřejná počestnost

Překážka veřejné počestnosti stanovená v kán. 1093 CIC má posilovat stabilitu lidských vztahů. Tato překážka vzniká jednak z neplatného manželství po začátku společného života partnerů dokonaného tělesným spojením, anebo z veřejně, tedy právně dokazatelného konkubinátu nebo z veřejně známého konkubinátu.²⁸³ Podobá se překážce afinity – švagrovství, s tím rozdílem, že muž a žena spolu nikdy neuzavřeli manželství, ale žili spolu na způsob manželství,²⁸⁴ např. jako druh a družka. Po případném rozchodu tato překážka brání muži, aby si vzal matku své bývalé družky, a totéž platí i u ženy. Také si muž nesmí vzít dceru bývalé družky, i kdyby tuto dceru měla družka s jiným mužem. Samozřejmě si nesmí vzít dceru bývalé družky, která je současně jeho dcerou, zde je přímá linie pokrevního příbuzenství. Tato pravidla platí i u ženy.²⁸⁵ Překážka veřejné počestnosti také vzniká, uzavře-li vdova katolička druhý sňatek civilní formou, tedy kanonicky neplatný, mezi jejím druhým mužem a její dcerou z prvního manželství. Kdyby ovšem její druhé manželství bylo platné, vzniká mezi jejím druhým mužem a její dcerou z prvního manželství překážka afinity.²⁸⁶ Tedy v případě zplnění původně neplatného manželství se překážka veřejné počestnosti mění na překážku afinity. Překážka veřejné počestnosti existuje jen v prvním stupni přímé linie²⁸⁷ a trvá i po skončení soužití, kdežto překážka švagrovství trvá v celé přímé linii.²⁸⁸

Pohled do historie nám ukazuje, že v římském právu byla překážka veřejné počestnosti známá. Kromě manželství uznávalo římské právo také veřejný právní konkubinát, a protože u manželství vzniká překážka afinity, tak u konkubinátu vzniká překážka veřejné počestnosti.²⁸⁹

Kanonické právo o této překážce hovoří až v pozdější době a ne zcela jasně. V 9. stol. byla překážka veřejné počestnosti zaměňována nebo ztotožňována se zákazem sňatku se snoubenkou jiného muže nebo se vůbec nepřipouštěla. Ve 12. stol. se nynější obsah překážky kryl s tehdejšími chápáním afinity vzniklé na

²⁸³ Srov. CIC/1983 kán. 1093; Srov. NĚMEC, D. *Manželské právo...* s. 76.

²⁸⁴ Srov. KAŠNÝ, J. *Zneplatňující překážky.* s. 185.

²⁸⁵ Srov. CIC/1983 kán. 1093.; Srov. KAŠNÝ, J. *Zneplatňující překážky.* s. 185.

²⁸⁶ Srov. HRDINA, A. *Kanonické právo...* s. 90.

²⁸⁷ Srov. CIC/1983 kán. 1093.

²⁸⁸ Srov. CIC/1983 kán. 1092.

²⁸⁹ Srov. NĚMEC, D. *Manželské právo...* s. 74-75.

základě pohlavního styku mimo manželství.²⁹⁰ Původ této překážky můžeme hledat ve středověkých dekretálech, tehdy se kladl velký důraz na zasnoubení, a člověk, který by zrušil zasnoubení, měl zákaz uzavřít manželství s pokrevně příbuznými své bývalé snoubenky. Tedy důvodem vzniku překážky veřejné počestnosti bylo pravděpodobně zasnoubení, které nebylo dokonáno. Byl zde kladen velký důraz na veřejnou poctivost a přímou. Není čestné zrušit zasnoubení a následně si vzít matku, dceru nebo sestru bývalé snoubenky.²⁹¹ Rozsah této překážky byl uznáván do sedmého stupně boční linie. Obecně platnou se překážka veřejné počestnosti stala za pontifikátu papeže Alexandra III. (1159-1181). Papež Bonifác VIII. (1294-1303) jednoznačně potvrdil rušící povahu této překážky.²⁹² Tridentský koncil dále vymezil tuto překážku jako překážku plynoucí ze zasnoubení pro první stupeň přímé linie a druhý stupeň boční linie, ale nebylo jasné, zda byla ponechána tato překážka také z důvodu platného nedokonaného manželství. Nesrovnalosti vyřešil papež sv. Pius V., který rozhodl v konstituci *Ad Romanum* roku 1586 takto: „*překážka plynoucí ze zasnoubení se řídí právem tridentského koncilu, zatímco překážka plynoucí z nedokonaného manželství se řídí dosavadním dekretálním právem, má tedy rozsah do 7. stupně boční linie včetně.*“²⁹³ V roce 1879 církevní konstituce upřesnila, že tato překážka nevzniká u katolíků uzavřením občanského sňatku.

Postupem času však překážka veřejné počestnosti ztrácela svou společenskou funkci. Výrazný podíl na tomto poklesu měl fakt, že potřeba zasnub už nebyla tak propagována a upadala, a také pro zasnoubení neexistovala žádná předepsaná forma. Ta byla obecně zavedena až v roce 1908. Proto i na I. vatikánském koncilu zazněly požadavky o podstatném zúžení nebo dokonce zrušení této překážky.²⁹⁴

Překážka veřejné počestnosti dostala nové vymezení v CIC/1917 a bylo zde v kán. 1078 stanoveno, že překážka pochází pouze z neplatného manželství, dokonaného či nedokonaného, a z trvalého veřejně známého konkubinátu. Tento kodex odstranil překážku veřejné počestnosti z důvodu zasnoubení a z důvodu platného manželství nedokonaného.²⁹⁵ Rozsah této překážky se vztahoval na první a druhý stupeň přímé linie.²⁹⁶ V tomto kodexu překážka veřejné počestnosti navazuje

²⁹⁰ Srov. NĚMEC, D. *Manželské právo*... s. 75.

²⁹¹ Srov. KAŠNÝ, J. *Zneplatňující překážky*. s. 185-186.

²⁹² Srov. NĚMEC, D. *Manželské právo*... s. 75.

²⁹³ NĚMEC, D. *Manželské právo*... s. 75.

²⁹⁴ Srov. NĚMEC, D. *Manželské právo*... s. 75.

²⁹⁵ Srov. VACEK, J. *Manželské právo*... s. 219.

²⁹⁶ Srov. *CIC/1917* kán. 1078.

spíše na překážku afinity. Pokud muž žije se ženou, i když neuzavřeli manželství, budují vztahy k sobě navzájem, ale i ke svým rodinám. Po případném rozchodu této dvojice si muž nesmí vzít matku své bývalé partnerky a naopak.²⁹⁷

Na rozdíl od předchozích právních úprav klade CIC/1983²⁹⁸ důraz na to, aby v neplatném manželství došlo k dokonatému tělesnému spojení, takto se překážka veřejné počestnosti stala takovým doplněním překážky afinity. Tato překážka je církevního práva, proto je dispenzovatelná a za normálních okolností ji může dispenzovat místní ordinář.²⁹⁹

České sekulární právo nezná překážku veřejné počestnosti.³⁰⁰

²⁹⁷ Srov. KAŠNÝ, J. *Zneplatňující překážky*. s. 186.

²⁹⁸ Srov. CIC/1983 kán. 1093.

²⁹⁹ Srov. CIC/1983 kán. 1078 § 1.

³⁰⁰ Srov. NĚMEC, D. *Manželské právo...* s. 76.

5. Odlišnosti u překážek spojených s „příbuzností“ v CCEO

Formulace kánonů jednotlivých manželských překážek spojených s příbuzností v CCEO bývají většinou jen málo odlišné od formulací kánonů v CIC, protože jsme jedna katolická církev s jedním řízením – ať už východní či západní. Podstatná část manželských překážek v latinské církvi se obsahově shoduje s manželskými překážkami, které má legislativa východních církví. Východní kodex však ve své legislativě ještě dále rozšiřuje manželskou překážku švagrovství, stanovenou v kán. 809 a navíc obsahuje jednu manželskou překážku, kterou současný latinský kodex již nezmiňuje, je to překážka duchovního příbuzenství stanovená v kán. 811 CCEO.³⁰¹ Předchozí CIC/1917 znal i tuto překážku (v kán. 1079), ale do nového CIC/1983 přejata nebyla. Východní kodex tuto překážkou ponechal, protože odpovídá pravým východním tradicím o duchovním příbuzenství, které se zachovalo a je dodnes důležité v různých východních církvích.³⁰² Východní tradice a poněkud odlišné teologické důrazy na jedné či druhé straně jsou důvody, proč se oba kodexy liší nejenom v počtu manželských překážek spojených s příbuzností.

CCEO (ale i CIC) chce manželskými překážkami spojenými s příbuzností i nadále zachovávat stejně odmítavý postoj k uzavírání krvesmilných a nečistých manželských svazků jako v minulosti. Tyto překážky pocházejí z rodinných vztahů a týkají se jednotlivých pokusů o uzavření manželství mezi vlastními příbuznými.³⁰³

5.1. Pokrevní příbuzenství

V CCEO je překážka pokrevní příbuznosti stanovená v kán. 808. Formulace jednotlivých paragrafů je obsahově stejná jako CIC/1983. Kán. 808 CCEO se liší od kán.1091 CIC pouze jiným uspořádání jednotlivých paragrafů.³⁰⁴

³⁰¹ Srov. DUDA, J. *Katolické manželské právo*. s. 109.

³⁰² Srov. IVAN, J. *Zneplatňující manželské překážky...* s. 246.

³⁰³ Srov. IVAN, J. *Zneplatňující manželské překážky...* s. 212-213.

³⁰⁴ Srov. NĚMEC, D. *Manželské právo...* s. 69.

Překážka pokrevní příbuznosti působí neplatnost manželství mezi blízkými pokrevně příbuznými, kteří mají společného předka, tedy pochází ze stejného rodu. Jde o pokrevní příbuzenství na straně otce i na straně matky, ale také se může stát, že jde o pokrevní příbuzenství pouze na straně otce nebo pouze na straně matky.³⁰⁵ Tato překážka zakazuje uzavřít manželství mezi všemi příbuznými v celé přímé linii vzestupné i sestupné,³⁰⁶ to znamená, že manželství je neplatné mezi všemi předky a potomky. Současně zakazuje uzavřít manželství mezi členy v boční linii, až do čtvrtého stupně včetně,³⁰⁷ pro ty se také manželství stává neplatným. Rovněž nelze uzavřít manželství, pokud přetrvává nějaká pochybnost, o pokrevním příbuzenství ve čtvrtém stupni přímé linie nebo ve druhém stupni boční linie.³⁰⁸ Překážka v jakémkoli stupni přímé linie a ve druhém stupni boční linie, tedy mezi sourozenci, je přirozeného Božího práva, tedy nedispensovatelná.³⁰⁹ Překážka pokrevního příbuzenství se nenásobí.³¹⁰ Třetí a čtvrtý stupeň v boční linii pochází z církevního práva, proto je zde možné dispensovat, dispenz uděluje místní hierarcha.³¹¹ Tedy je možné dispensovat překážku mezi strýcem a neteří, tetou a synovcem nebo mezi bratrancem a sestřenicí. A také mezi prastrýcem a praneteří, pratetou a prasynovcem.³¹²

Církev již v prvních staletích přijala tuto normu, protože se shoduje s Písmem svatým (Lv 18, 6; Dt 27, 20). I Židé měli ve svých zákonech překážky, které nedovolovaly uzavírat manželství s některými blízkými pokrevně příbuznými.³¹³ Také sv. Bazil³¹⁴ a Timotej Alexandrijský³¹⁵ se ve svých kánonech snažili vysvětlit biblický důvod zákazu uzavírání manželství mezi blízkými příbuznými. Trulánský koncil (v letech 691-692) vydal ohledně této překážky kán. 54, který výslovně poukazuje na kánony sv. Bazila a ještě doplňuje seznam překážek, o kterých sv. Bazil nehovořil. Překážka pokrevního příbuzenství se tehdy rozšířila až do čtvrtého stupně boční linie.³¹⁶ V Konstantinopolské církvi patriarcha Alexius I. roku 1027,

³⁰⁵ Srov. DUDA, J. *Katolické manželské právo*. s. 102.

³⁰⁶ Srov. CCEO kán. 808 § 1.

³⁰⁷ Srov. CCEO kán. 808 § 2.

³⁰⁸ Srov. CCEO kán. 808 § 3.

³⁰⁹ Srov. CCEO kán. 795 § 3; Srov. IVAN, J. *Zneplatňující manželské překážky...* s. 222.

³¹⁰ Srov. CCEO kán. 808 § 4.

³¹¹ Srov. CCEO kán. 795 § 1.

³¹² Srov. IVAN, J. *Zneplatňující manželské překážky...* s. 221-224.

³¹³ Srov. IVAN, J. *Zneplatňující manželské překážky...* s. 213.

³¹⁴ Srov. sv. Bazil kán. 87 - Srov. IVAN, J. *Zneplatňující manželské překážky...* s. 214.

³¹⁵ Srov. Timotej Alexandrijský kán. 11 - Srov. IVAN, J. *Zneplatňující manželské překážky...* s. 214.

³¹⁶ Srov. IVAN, J. *Zneplatňující manželské překážky...* s. 213-215.

těsně před východním schizmatem, rozšířil rozsah překážky pokrevního příbuzenství až do sedmého stupně boční linie.³¹⁷

Pokrevní příbuzenství vzniká ze spojení rodičů nebo předků v manželství, ale i mimo manželství. Podle toho rozlišujeme, že jsou zákonní pokrevní a nezákonní pokrevní příbuzní. Oba případy jsou vázány až do čtvrtého stupně boční linie a ve všech stupních přímé linie.³¹⁸ Pokrevní příbuzenství v CCEO³¹⁹ se počítá podle linií a stupňů stejně jako v CIC.³²⁰

Počítání stupňů v přímé i v boční linii se také v CCEO řídí římským systémem, tedy je tolik stupňů, kolik je narozených osob po odečtení kmene. Linie je nepřetržitý sled osob, které pocházejí z jednoho kmene. Přímá linie je, když osoby pocházejí jedna od druhé, tedy otec, syn, vnuk atd. a to jak sestupně, tak i vzestupně. Boční linie nazývaná někdy nepřímá je, pokud mají osoby stejný kmen, ale nepochází jedna od druhé, tedy bratři a sestry, strýc a neteř, bratrance atd. Stupeň označuje vzdálenost jedné osoby od druhé v té samé linii pokrevního příbuzenství přímé nebo boční. Společný kmen jsou většinou dvě osoby (rodiče) nebo jedna osoba (otec nebo matka), z nich pochází bezprostředně nebo zprostředkovaně další potomstvo. Děti narozené ze stejného otce i matky jsou vlastní sourozenci. Děti narozené ze stejného otce (ten je kmenem) a jiných matek se nazývají pokrevní sourozenci. Děti narozené ze stejné matky (ta je kmenem) a jiných otců se nazývají nevlastní sourozenci. Při počítání stupňů příbuzenstva v přímé i boční linii se vynechává kmen.³²¹

Historie ukazuje, že východní církve používají ve svém kodexu pro způsob počítání stupňů a linií stále stejný systém a to římský, který nikdy v historii neopustily. Na rozdíl od latinské církve, která se k římskému způsobu počítání příbuznosti znovu vrátila až v CIC/1983. Tento římský systém západní církve opustila někdy v raném středověku a přijala komplikovanější germánský systém, který byl používán ještě v CIC/1917. Římský způsob počítání příbuznosti usnadnil a ušetřil západní i východní církvi mnoho nejasností a nejistot, které vznikaly v minulosti ohledně manželských překážek souvisejících s příbuzností mezi osobami latinského a východního obřadu.³²²

³¹⁷ Srov. NĚMEC, D. *Manželské právo...* s. 68.

³¹⁸ Srov. IVAN, J. *Zneplatňující manželské překážky...* s. 216.

³¹⁹ Srov. CCEO kán. 918.

³²⁰ Srov. CIC/1983 kán. 108.

³²¹ Srov. IVAN, J. *Zneplatňující manželské překážky...* s. 217.

³²² Srov. IVAN, J. *Zneplatňující manželské překážky...* s. 218-219.

Před sjednocením manželského kanonického práva mezi východními katolickými církvemi byly zneplatňující stupně pokrevního příbuzenství v každé jednotlivé východní církvi různé a navíc místní synody jednotlivých církví stupně pokrevního příbuzenství stále měnily.³²³ Ke sjednocení došlo v motu proprio Pia XII. *Crebrae allatae sunt* (z 22. 2. 1949 účinnost od 2. 5. 1950),³²⁴ v kán. 66, kde byla ustanovena překážka pokrevního příbuzenství, která zavazovala všechny východní katolíky do šestého stupně boční linie včetně.³²⁵ Podle nového aktuálně platného CCEO z roku 1990 je v současné době manželství neplatné do čtvrtého stupně boční linie včetně,³²⁶ s možností dispense ve stupni třetím a čtvrtém.³²⁷ Dispenzovat může místní hierarcha.³²⁸

5.2. Zákonné příbuzenství

Překážka zákonného příbuzenství obsahuje v kán. 812 CCEO shodnou právní úpravu jako má CIC/1983 v kán. 1094. Zákonné příbuzenství vzniká pouze z osvojení, tedy adopcí cizího dítěte.

Adopce se v historii postupem času stále více vyvíjela a byla stále více považována za zákonný úkon, který vyžaduje zásah civilní autority. Proto vznikala i nová práva a povinnosti pro osoby, mezi kterými vznikl adopcí vztah příbuzenství. Od 9. stol. se církev v této otázce řídila normami byzantsko-římského práva. Byzantská církev tehdy potvrdila adopci posvátným obřadem a usměrnila překážku adopce, stejně jako překážku duchovního příbuzenství vzniklého ze křtu. Byzantský komentátor Balzamon ve svém komentáři ke kán. 53 Trulanského koncilu (691-692) o duchovním příbuzenství pocházejícím ze křtu, které zneplatňuje manželství, tvrdí, že tato norma platí i pro případ adopce, protože i toto příbuzenství je stanovené Bohem skrze Boží požehnání.³²⁹

³²³ Srov. IVAN, J. *Zneplatňující manželské překážky...* s. 219.

³²⁴ Část předpokládaného budoucího kodexu východních církví, který předcházel CCEO; Srov. DVOŘÁČEK, J. *Úvod* ... s. 14.

³²⁵ Srov. CA kán. 66 § 2.

³²⁶ Srov. CCEO kán. 808 § 2.

³²⁷ Srov. IVAN, J. *Zneplatňující manželské překážky...* s. 223-224.

³²⁸ Srov. CCEO kán. 795 § 1.

³²⁹ Svědčí o tom Novela 24 Lva VI. Moudrého (mezi rokem 888-896) - Srov. IVAN, J. *Zneplatňující manželské překážky...* s. 250.

Papež Mikuláš I. v roce 886 představil adopci jako model duchovního příbuzenství a stanovil zákaz manželství mezi osobami spojenými navzájem zákonným příbuzenstvím.

Ve 12. stol. tento zákaz přijal a uvedl Gracián a následně byl zavedený jako zneplatňující překážka manželství. Ale vždy byl tento zákaz spojený s veřejnou civilní autoritou podléhající římskému právu.

Na východ se překážka zákonného příbuzenství dostala prostřednictvím synody v roce 1736 a rozšířila se mezi všechny východní katolické církve.³³⁰

Základem kanonické adopce v 19. stol. byl vztah úplné adopce usměrňovaný civilním zákonem příslušného území. Vzhledem k právním pochybnostem, zda jde, ve smyslu římského práva, o úplnou či neúplnou adopci, přijala tehdejší kanonická legislativa normu sekulárního práva.³³¹ Tedy tehdejší církevní právo přejímá normu státní. Pro východního katolíka, ale i pro západního to znamenalo: kde je zákonné příbuzenství pro civilní zákon zákazem, platí to i pro církve, a kde je překážkou, platí to také pro církve.

Před nabytím účinnosti CCEO se manželství katolíků východních obřadů řídila staršími předpisy, především motu proprio Pia XII. *Crebrae allatae sunt* z 22. 2. 1949, zde byl rozsah překážky zákonného příbuzenství³³² shodný jako v CIC/1917,³³³ a tedy ve shodě se sekulárním právem.³³⁴

Při utváření nových kodexů východní církve i západní církve opustily tento princip přejímání norem civilního práva. Dokonce z přípravných materiálů CCEO vyplývá, že východní komise měla v úmyslu zcela zrušit překážku pocházející z adopce, protože podle členů komise byl dostatečným nařízením kán. 789 § 2 „*I když by manželství mohlo být platně uzavřeno, kněz s výjimkou jiných právem stanovených případů bez dovolení místního hierarchy nepožehná manželství, které podle občanského práva nemůže být uznáno nebo uzavřeno.*“³³⁵ Ale nakonec kanonisté uznali, že je vhodné, aby tato překážka existovala. V novém CCEO je stanovena překážka zákonného příbuzenství vznikajícího z adopce, která se stala

³³⁰ Srov. IVAN, J. *Zneplatňující manželské překážky...* s. 249-250.

³³¹ Srov. CIC/1917 kán. 1059 a 1080 = CA kán. 49 a 71; – Srov. IVAN, J. *Zneplatňující manželské překážky...* s. 250-251.

³³² Srov. CA kán. 49 a 71.

³³³ Srov. CIC/1917 kán. 1059 a 1080.

³³⁴ Srov. NĚMEC, D. *Manželské právo...* s. 71.

³³⁵ CCEO kán. 789 § 2 – „*Etsi matrimonium de cetero valide celebrari potest, sacerdos praeter alios casus iure determinatos sine licentia Hierarchae loci ne benedicat: matrimonium, quod ad normam iuris civilis agnosci vel iniri non.*“

zneplatňující kanonickou překážkou nezávislou na civilní překážce. Nová norma si pouze pomáhá civilním zákonem, který konstatuje fakt adopce a tudíž zákonného příbuzenství vyplývajícího z adopce bez ohledu na to, zda adopce je nebo není civilní překážkou.³³⁶

CCEO stanovuje, že zákonné příbuzenství pocházející z adopce zneplatňuje manželství v přímé linii ve všech stupních a ve druhém stupni boční linie.³³⁷ Překážka zákonného příbuzenství je církevní povahy a zaniká dispencí,³³⁸ zrušením adopce v případech předvídaných civilním zákonem nebo zánikem vztahu adopce jako následku slavení civilního manželství. Je dispenzovatelná i v přímé linii.³³⁹

5.3. Švagrovství

CCEO má v případě afinity podobnou úpravu jako CIC/1983, ale podstatný rozdíl je v tom, že ve východních katolických církvích se překážka švagrovství vztahuje i na druhý stupeň boční linie. CCEO v kán. 809 § 1 stanovuje: „*Švagrovství vylučuje manželství v kterémkoli stupni přímé linie a ve druhém stupni boční linie.*“³⁴⁰ Tato překážka tedy zneplatňuje manželství v linii přímé v kterémkoli stupni stejně jako v CIC v kán. 1092, ale také ve druhém stupni boční linie, toto omezení CIC nemá.³⁴¹

Překážka švagrovství je rodinného charakteru, vzniká z platného manželství i nedokonaného a jde o vztah mezi jedním z manželů a pokrevními příbuznými druhého manžela.³⁴²

Tedy právně platné manželství je pro vznik překážky švagrovství v současném CCEO jedinou podmínkou. Předcházející právo rozšiřovalo vznik překážky švagrovství ještě o švagrovství *ex digeneia*,³⁴³ které vzniká z platného manželství a existuje mezi pokrevními příbuznými obou manželů a švagrovství *ex trigeneia*,³⁴⁴

³³⁶ Srov. IVAN, J. *Zneplatňující manželské překážky...* s. 251-252.

³³⁷ Srov. CCEO kán. 812.

³³⁸ Srov. CCEO kán. 795 § 1.

³³⁹ Srov. IVAN, J. *Zneplatňující manželské překážky...* s. 255.

³⁴⁰ CCEO kán. 809 § 1– „*Affinitas matrimonium dirimit in quolibet gradu lineae rectae et in secundo gradu lineae collateralis.*“

³⁴¹ Srov. DVOŘÁČEK, J. *Úvod ...* s. 49.

³⁴² Srov. CCEO kán. 919 § 1; Srov. IVAN, J. *Zneplatňující manželské překážky...* s. 230.

³⁴³ Srov. CA kán. 68 § 2.

³⁴⁴ Srov. CA kán. 68 § 3 odst. 1 a 2.

které vzniká ze dvou platných manželství a existuje mezi manželem a pokrevně příbuznými manželky z prvního i druhého manželství a naopak.³⁴⁵

Starověká církev převzala normy týkající se švagrovství z římského a hebrejského práva a snažila se vyloučit levirátní manželství, tedy švagrovskou povinnost.³⁴⁶ Řešil se problém manželství ženy se dvěma bratry a naopak a také problém manželství strýce s vlastní neteří nebo tety se synovcem. V těchto otázkách civilní právo takové manželství nezakazovalo nebo bylo nejasné, ale církevní právo toto výslovně zakazovalo. Překážka švagrovství byla v té době rozšířena až do druhého stupně boční linie.³⁴⁷

Sv. Bazil tuto normu zastával a vysvětloval biblický důvod tohoto zákazu v kán 87. Toto je důvod, proč švagrovské příbuzenství vzniká z platného manželství.³⁴⁸

Trulánská synoda (691-692) měla ještě větší vliv na utváření překážky švagrovství, protože rozšířila seznam překážek švagrovství, které sestavil sv. Bazil, a poprvé uvedla pojem kvazišvagrovství. Jde o pouto příbuzenství mezi pokrevními příbuznými jednoho z manželů a pokrevními příbuznými druhého z manželů.³⁴⁹ Rozšířil se také rozsah této překážky do čtvrtého stupně boční linie. V dalších staletích se rozsah překážek stále rozšiřoval až na sedmý stupeň boční linie.³⁵⁰

CCEO považoval za vhodné, v souladu se svou tradicí, ponechat si překážku švagrovství nejen v přímé linii, ale i v boční linii, ale zúžil ji ze čtvrtého stupně na druhý stupeň³⁵¹ a také překážku švagrovství již nenásobí.³⁵² Počítání příbuzenstva u překážky švagrovství je stejné jako u pokrevního příbuzenství, má stejné linie i stupně. „*Počítá se tak, že ti, kdo jsou příbuznými manžela, jsou v témže stupni sešvagřeni s druhým manželem.*“³⁵³ Ale na rozdíl od pokrevního příbuzenství švagrovství nevzniká z tělesného vztahu, ale z právního vztahu (manželský partner

³⁴⁵ Srov. IVAN, J. *Zneplatňující manželské překážky...* s. 230.

³⁴⁶ Srov. Dt 25, 5-10.

³⁴⁷ Srov. IVAN, J. *Zneplatňující manželské překážky...* s. 225-227.

³⁴⁸ Srov. sv. Bazil kán. 87 - Pro muže oženit se se sestrou své manželky znamená totéž jako oženit se s vlastní sestrou, podobně i oženit se s matkou své manželky znamená oženit se s vlastní matkou, ...; Srov. IVAN, J. *Zneplatňující manželské překážky...* s. 228.

³⁴⁹ Srov. IVAN, J. *Zneplatňující manželské překážky...* s. 229.

³⁵⁰ Srov. NĚMEC, D. *Manželské právo...* s. 72.

³⁵¹ Srov. CCEO kán. 809 § 1.

³⁵² Srov. CCEO kán. 809 § 2. Na rozdíl např. od církvi pravoslavných, kde se tato překážka násobí. Srov. NĚMEC, D. *Manželské právo...* s. 74.

³⁵³ CCEO kán. 919 § 2. – „*Qua linea et quo gradu aliquis alterutrius coniugis est consanguineus, alterius est affinis.*“

určítým způsobem vrůstá do rodiny manžela či manželky). Pokud je manželství prohlášeno za neplatné, tedy je považováno za neexistující, překážka švagrovství zaniká. Ale pokud jeden z manželů zemře, zůstává druhý manžel vázán překážkou švagrovství s pokrevními příbuznými svého zemřelého manžela, protože překážka nezaniká smrtí a tedy skončením svazku, který byl platný. Překážka švagrovství je dispenzovatelná, protože je čistě církevního práva a civilní právo ji nezná.³⁵⁴ Dispens může udělit hierarcha nebo ordinář.³⁵⁵

5.4. Veřejná mravopoeestnost

Překážka veřejné mravopoeestnosti se podobá překážce švagrovství. Rozdíl je v tom, že překážka švagrovství vzniká z platného manželství, ale překážka veřejné mravopoeestnosti vzniká z nelegálního spolužití mezi mužem a ženou a vztahuje se na jednoho z dvojice a pokrevně příbuzné druhého.³⁵⁶

CCEO v kán. 810 jako důvod vzniku této překážky mravopoeestnosti dodává oproti CIC³⁵⁷ navíc ještě třetí podmínku. Tedy, že překážka veřejné mravopoeestnosti vzniká i po začátku společného života těch partnerů, kteří, ač vázání kanonickou formou manželství, uzavřeli manželství neplatně před civilní autoritou nebo nekatolickým přísluhovatelem.³⁵⁸ Jinými slovy nezachovali formu slavení manželství předepsanou právní normou.³⁵⁹ V prvních dvou podmínkách se oba kodexy shodují, jednak že překážka vzniká z neplatného manželství po začátku společného života,³⁶⁰ a také že překážka vzniká z obecně známého a veřejného konkubinátu.³⁶¹

V CCEO vlastně třetí podmínka zpřesňuje první dvě ve smyslu zúžení první podmínky jen na kanonické překážky manželství. Pokud v CIC chybí třetí podmínka, překážka se týká jak církevní, tak civilní neplatnosti manželství.³⁶²

³⁵⁴ Srov. IVAN, J. *Zneplatňující manželské překážky...* s. 230-232.

³⁵⁵ Srov. CCEO kán. 795 § 1.

³⁵⁶ Srov. IVAN, J. *Zneplatňující manželské překážky...* s. 234.

³⁵⁷ Srov. CIC/1983 kán. 1093.

³⁵⁸ Srov. CCEO kán. 810 § 1 odst. 3.

³⁵⁹ Srov. CCEO kán. 828 a kán. 834 § 1.

³⁶⁰ Srov. CCEO kán. 810 § 1 odst. 1; Srov. CIC/1983 kán. 1093.

³⁶¹ Srov. CCEO kán. 810 § 1 odst. 2; Srov. CIC/1983 kán. 1093.

³⁶² Srov. DVOŘÁČEK, J. *Úvod ...* s. 49.

Dá se tedy říct, že v novém východním právu CCEO je překážka veřejné mravopočestnosti chápána ze dvou pohledů, z pohledu neplatného manželství a z pohledu života na způsob manželství. Neplatné manželství je neplatné pro nedostatek pocházející z nějaké překážky nebo chyby souhlasu nebo formy, ale bylo požehnáno katolickým přísluhovatelem. Zatímco pokus o manželství slaví osoby vázané kanonickou formou bez požehnání posvátného katolického přísluhovatele.³⁶³ Takovéto manželství, i když má všechny vnější znaky manželství, není ve skutečnosti manželstvím a nemůže proto užívat ochranu práva.³⁶⁴ Proto neplatné manželství a pokus o manželství dávají vznik překážce veřejné mravopočestnosti v CCEO z jiného pohledu, než CIC³⁶⁵, který spojuje vznik překážky jen s neplatným manželstvím a konkubinátem. CCEO v otázce vzniku této překážky nenechal místo pro žádnou pochybnost.³⁶⁶

Rozsah překážky veřejné mravopočestnosti je upraven v obou současných kodexech shodně, tedy zavazuje jen v prvním stupni přímé linie.³⁶⁷ Tedy muž si nesmí vzít matku nebo dceru ženy, se kterou žije, a naopak. Problém nastává v okamžiku, kdy je nutné posuzovat manželství, která byla uzavřena před účinností nového CCEO, tedy před 1. 10. 1991. Před nabytím účinnosti CCEO se manželství katolíků východních obřadů řídila staršími předpisy, konkrétně motu proprio Pia XII *Crebrae allatae sunt* z 22. 2. 1949. Kán. 69, který překážku veřejné mravopočestnosti tehdy definoval, byl o něco širší.³⁶⁸ Překážka veřejné mravopočestnosti pocházela z neplatného manželství dokonaného či nedokonaného a z trvalého veřejně známého konkubinátu a to v prvním a druhém stupni přímé linie.³⁶⁹ Stejná úprava byla i v CIC/1917.³⁷⁰ Starší právní úpravy, které předcházely CIC/1917 byly ještě obsáhlejší, tehdy i společné žití snoubenců bez dokonání manželského svazku činilo překážku veřejné mravopočestnosti.³⁷¹

Tato překážka nemá přímý základ ve starověkém východním zákonodárství, ale nepřímo vyplývá z kán. 98 Trulanského koncilu, který považoval za cizoložníka toho, kdo se ožení se snoubenkou jiného, který ještě žije. Byzantští kanonisté

³⁶³ Srov. CCEO kán. 780.

³⁶⁴ Srov. CCEO kán. 779.

³⁶⁵ Srov. CIC/1983 kán. 1093.

³⁶⁶ Srov. IVAN, J. *Zneplatňující manželské překážky...* s. 237-238.

³⁶⁷ Srov. CCEO kán. 810 § 2.

³⁶⁸ Srov. NĚMEC, D. *Manželské právo...* s. 76.

³⁶⁹ Srov. CA kán. 69.

³⁷⁰ Srov. CIC/1917 kán. 1078.

³⁷¹ Srov. IVAN, J. *Zneplatňující manželské překážky...* s. 236.

12. stol. připodobňovali zasnuby slavené posvátným obřadem k manželství. Z takových zasnub vznikalo potom kvazipříbuzenstvo mezi snoubencem a pokrevními příbuznými snoubenky a naopak. Překážka veřejné mravopochestnosti ve východních církvích je vývojem pojmu kvazipříbuzenství vznikajícího veřejnými a zákonně slavenými zasnubami.³⁷²

Překážka veřejné mravopochestnosti se snaží zabránit pohoršením, která by mohla urážet mravní citění společnosti. Veřejná mravní počestnost, slušnost a posvátnost rodiny vyžadují, aby ti, kdo žijí jako manželé mimo platné manželství, se stali kvazipříbuznými. Proto nebylo dovoleno manželství žádného z nich s nejbližšími pokrevně příbuznými druhého.³⁷³

Překážku nazvanou kvazipříbuzenství poznaly jen některé východní církve a dnes se již prakticky nepoužívá.³⁷⁴ Překážka veřejné mravopochestnosti je čistě církevního práva a může být dispenzovatelná místním ordinářem nebo hierarchou.³⁷⁵

5.5. Duchovní příbuzenství

Duchovní příbuzenství vzniká na základě duchovního rodičovství, tedy kmotrovství. Je to vztah, který vzniká při předávání víry, kdy kmotři jistým způsobem vstupují do rodiny kmotřence. Zvlášť silné je duchovní příbuzenství při křtu. V mnoha jazycích se slovo kmotr nebo kmotra velice podobá slovu otec nebo matka, např. ve slovenštině *krstný otec* nebo *krstná mama*, v latině se otec řekne *pater* a kmotr *patrinus* a matka se řekne *mater* a kmotra *matrina*. Proto se tento vztah posuzuje podle pokrevního příbuzenství.³⁷⁶

Překážka duchovního příbuzenství je stanovena v CCEO v kán. 811 takto: „Křtem vzniká mezi kmotrem a pokřtěným a jeho rodiči duchovní příbuzenství, které vylučuje manželství.“³⁷⁷ Tato překážka existuje dodnes ve východním katolickém právu, a to mezi kmotrem na jedné straně a křtěncem s jeho rodiči na straně druhé.³⁷⁸ Je založená na přijetí svátosti křtu a příbuzenského pouta, které vzniká při této

³⁷² Srov. IVAN, J. *Zneplatňující manželské překážky...* s. 234.

³⁷³ Srov. IVAN, J. *Zneplatňující manželské překážky...* s. 235.

³⁷⁴ Srov. IVAN, J. *Zneplatňující manželské překážky...* s. 240.

³⁷⁵ Srov. CCEO kán. 795 § 1.

³⁷⁶ Srov. NĚMEC, D. *Manželské právo...* s. 77.

³⁷⁷ CCEO kán. 811 § 1 – „*Ex baptismo oritur inter patrinum et baptizatum eiusque parentes cognatio spiritualis, quae matrimonium dirimit.*“

³⁷⁸ Srov. NĚMEC, D. *Manželské právo...* s. 78.

svátosti mezi aktéry.³⁷⁹ Pokud se křest uděluje pod podmínkou, překážka vzniká jen tehdy, je-li při prvním pochybném křtu i při druhém podmínečném křtu tentýž kmotr.³⁸⁰ Tato překážka brání uzavření sňatku mezi kmotrem a jedním z rodičů křtěnce nebo samotným křtěncem.³⁸¹ Překážka vzniká pouze z kmotrovství při svátosti křtu. V případě kmotrovství vzniklého ze svátosti biřmování (je-li udělováno mimo křest, což není úplně vlastní praxi východních církví), zde manželská překážka není. Překážka je čistě církevního práva, zavazuje tedy jen katolíky, je dispenzovatelná a dispens uděluje místní hierarcha.³⁸²

Pokud věřící muž západní církve a věřící žena východní církve spojení tímto duchovním příbuzenstvím chtějí uzavřít platné manželství, musí si žena východní církve vyžádat dispens,³⁸³ který může udělit východní místní hierarcha. Pouze v případě, že žena nemá vlastního hierarchu a je svěřena do péče latinského preláta, může jí udělit dispens i latinský místní ordinář.³⁸⁴

Historie ukazuje, že první zmínka o duchovním příbuzenství ve vztahu k manželství byla v římském křesťanském právu u Justiniána. Zde byl stanoven zákaz manželství mezi kmotrem nebo kmotrou a kmotřencem nebo kmotřenkou. Důvodem bylo spojení jejich duší před Bohem. Na Východě Trulánská synoda (691-692), vydala kán. 53, který deklaruje, že duchovní příbuzenství pocházející z kmotrovství při křtu je překážkou rušící platnost manželství, a to až do druhého stupně boční linie.³⁸⁵

Ve 12. stol. byl rozšířen názor, že je třeba uzákonit duchovní příbuzenství uzavřené křtem ve stejném rozsahu jako je překážka pokrevního příbuzenství, co se týká linií a stupňů. Tento názor byl ale odmítnut jako přehnaně zveličený.³⁸⁶

Na Západě se poprvé tato překážka objevuje v roce 721 v římské synodě. Synoda stanovuje: „*zákaz manželství na základě kmotrovství při křtu mezi kmotrem/kmotrou na jedné straně a mezi kmotřencem/kmotřenkou a jeho/jejími rodiči na straně druhé.*“³⁸⁷ Následně další partikulární synody toto zákonodárství přebírají a předávají dalším generacím. Ve vrcholném středověku byly kánony

³⁷⁹ Srov. IVAN, J. *Zneplatňující manželské překážky...* s. 240.

³⁸⁰ Srov. CCEO kán. 811 § 2; Srov. NĚMEC, D. *Manželské právo...* s. 78.

³⁸¹ Srov. BOTEK, L. DVOŘÁČEK, J. HANUŠ, M. *Manželské právo v přehledu ...* s. 13.

³⁸² Srov. CCEO kán. 795 § 1.

³⁸³ Srov. CCEO kán. 790.

³⁸⁴ Srov. CCEO kán. 916 § 5.

³⁸⁵ Srov. NĚMEC, D. *Manželské právo...* s. 77.

³⁸⁶ Srov. IVAN, J. *Zneplatňující manželské překážky...* s. 242.

³⁸⁷ NĚMEC, D. *Manželské právo...* s. 77.

dřívějších partikulárních synodů převzaty do sbírek dekretů a dále kanonisty rozpracovány. Překážka duchovního příbuzenstva se tehdy tak rozšířila a byla natolik rozpracována, že vzniklo dělení na čtyři druhy:

- „*duchovní otcovství – mezi křtitelem a křtěncem a mezi křestním kmotrem a kmotřencem;*
- *duchovní sourozenectví či bratrství – mezi křtěncem a dětmi křtitele či křestního kmotra;*
- *duchovní spoluotcovství – mezi křtitelem a křestním kmotrem a mezi křtitelem a rodiči křtěnce;*
- *duchovní afinita – mezi křtěncem a manželským partnerem křestního kmotra.*³⁸⁸

Byl to velmi komplikovaný systém a vedl k mnoha nejasnostem. Pomohl až tridentský koncil (1545-1563), který omezil rozsah překážek duchovního příbuzenství na duchovní otcovství a spoluotcovství, tedy na „*poměr mezi křtitelem a křtěncem nebo jeho rodiči, a dále poměr mezi osobami posléze uvedenými a kmotry.*“³⁸⁹ Totéž platilo ohledně překážky plynoucí z biřmování.³⁹⁰ Také počet kmotrů, jak v případě křtu, tak v případě biřmování, byl omezen na maximálně dvě osoby.³⁹¹ Další omezení nastalo v CIC/1917,³⁹² kdy byl rozsah překážky duchovního příbuzenství zredukován na duchovní otcovství ze křtu, které vymezoval kán. 768. Tento kodex zcela odstranil manželskou překážku duchovního příbuzenství založeného svátostí biřmování. Uznával duchovní příbuzenství na základě kmotrovství při biřmování mezi kmotřencem a kmotrem.³⁹³ Toto duchovní příbuzenství však nezpůsobovalo manželskou překážku. Podle kán. 1042 § 2³⁹⁴ byla překážka duchovního příbuzenství počítána mezi překážky církevního práva nižšího stupně, proto byla snadněji dispensovatelná.³⁹⁵

Latinský kodex CIC/1983 zrušil tuto překážku s odůvodněním, že v dnešních kulturních a sociálních podmínkách Západu takováto překážka již nemá smysl,

³⁸⁸ NĚMEC, D. *Manželské právo...* s. 77.

³⁸⁹ VACEK, J. *Manželské právo...* s. 207.

³⁹⁰ Rozšíření překážky duchovního příbuzenství nastalo již v době nejvyššího rozvoje církve, kdy byla překážka manželství vzniklá ze křtu, rozšířena i na svátost biřmování. - VACEK, J. *Manželské právo...* s. 207.

³⁹¹ Srov. VACEK, J. *Manželské právo...* s. 207.

³⁹² Srov. CIC/1917 kán. 1079.

³⁹³ Srov. CIC/1917 kán. 797.

³⁹⁴ Srov. CIC/1917 kán. 1042 § 2.

³⁹⁵ Srov. NĚMEC, D. *Manželské právo...* s. 77-78.

protože ani duchovní příbuzenství nemá takový význam jako v minulosti. V latinské církvi tato překážka zanikla nabytím účinnosti nového kodexu, ale ve východním katolickém právu stále existuje.³⁹⁶

České sekulární právo samozřejmě překážku duchovního příbuzenství nezná.

³⁹⁶ Srov. DVOŘÁČEK, J. *Úvod* ... s. 49.

Závěr

Cílem mé diplomové práce bylo najít podrobnosti, rozdíly a hlavní specifika manželských překážek spojených s příbuzností v CIC a v CCEO. V této práci, za pomoci metod srovnávání, jsem se pokusila přiblížit manželské překážky spojené s příbuzností z mnoha pohledů.

Nejprve jsem popsala, co to vlastně je katolické manželství, pak jsem se zabývala manželskými překážkami obecně a jejich dispenzováním a následně jsem věnovala pozornost vlastní problematice manželských překážek spojených s příbuzností v obou uvedených kodexech kanonického práva. Pro srovnání jsem uvedla i manželské překážky příbuznosti v českém civilním právu. Získané informace jsem se pokusila systematizovat do jednotlivých kapitol. V přílohách této práce jsou přiloženy ukázky žádostí o dispenzování od manželských překážek příbuznosti v některých diecézích západní i exarchátu východní katolické církve v ČR.

Ve své práci jsem dospěla k závěru, že oba kodexy CIC i CCEO přistupují k problematice manželských překážek velmi podobně. Většina překážek je pojata v obou kodexech prakticky shodně. Největší rozdíly se vyskytují právě v oblasti překážek spojených s příbuzností. CCEO má o jednu manželskou překážku navíc, jedná se o překážku duchovní příbuznosti, kterou dřívější západní kodex také obsahoval, ale současný CIC/1983 tuto překážku již nezná. Dále se CCEO liší v překážce afinity, která zavazuje nejen v přímé linii, ale i ve druhém stupni boční linie, kdežto podle CIC zavazuje překážka afinity pouze v přímé linii. Překážka veřejné počestnosti je v CCEO v podstatě shodná s CIC, jde o jinou formulaci, která je rozšířena o zpřesňující informaci. Překážka pokrevního příbuzenství se v obou kodexech shoduje. České sekulární právo zná pouze překážku pokrevní příbuznosti, která zahrnuje i překážku vzniklou z osvojení.

Mým záměrem bylo seznámit katolickou veřejnost s překážkami manželství vůbec a především s překážkami příbuznosti v církevním právu západním a východním, ale i v sekulárním právu. Mám pocit, že katolíci znají tuto problematiku pouze zběžně. Chtěla jsem také předložit a přiblížit méně známou úpravu v CCEO. Mohlo by se zdát, že CCEO je přísnější než CIC a světské právo, ale při podrobném studiu poznáme, že to není zcela přesný odhad. Dalo by se spíše říct, že klade jiné

teologické důrazy. Dokonce světské právo je někdy přísnější než právo církevní. Církevní právo má možnost u některých překážek dispenzovat a také to dělá, ale sekulární právo, pro svůj pozitivistický přístup k právu jako takovému, nechápe dispenz jako prvek tvůrčí, ve srovnání s právem kanonickým.

Překážky manželské příbuznosti svým obsahem vlastně chrání nejen církve, ale i celou společnost. Sňatky mezi příbuznými jsou proti přirozeným i církevním zákonům. V dnešní době, kdy manželství není „moderní“ a pouze „komplikuje rozhod“, mnohé příbuzenské vztahy jsou nesnadno zjistitelné. Myslím si, že závažnost této situace by měla znepokojovat nejen církve a společnost, ale každého jednotlivce. Každý by si měl uvědomit, že změna je možná jen tehdy, když začne sám u sebe. Zdá se mi, že se málo hovoří o důležitosti manželství pro církve, společnost i každého jednotlivce. Z manželství a rodin vychází nová zdravá generace, která má právo na zdravou společnost, za to z nevázaných vztahů se rodí společnost nemocná, která nemá jasno v příbuzenských vztazích.

Samostatnou navazující prací v tomto kontextu příbuznosti pak mohou být vztahy, které souvisejí s moderními genetickými experimenty a metodami, jako např. umělé oplodnění od anonymního dárce či dárkyně atp.

Touto prací jsem chtěla motivovat věřící i nevěřící veřejnost, ale také ty, kteří mohou jakýmkoli způsobem ovlivnit etiku společnosti, i ty, kteří by se chtěli hlouběji věnovat studiu manželského práva, aby sami hledali, žili a předávali význam, důležitost a hodnoty manželství.

Věřícím lidem dnešní doby by mohlo k hlubšímu pochopení manželství pomoci seznámení se s manželským právem východní církve, která hlouběji či v jiných důzrech ukazuje svátostné manželství jako živý obraz lásky Krista a církve. Ve svátostném manželství je ve společném svazku muže a ženy přítomen živý Ježíš, který zahrnuje manžele milostmi a dary. Katechismus katolické církve v čl. 1615 uvádí: *„Jestliže manželé následují Krista, budou moci pochopit původní smysl manželství a žít je s Kristovou pomocí.“*

Seznam pramenů a literatury

Prameny tištěné

Jeruzalémská bible – Písmo svaté vydané jeruzalémskou biblickou školou. Praha: Krystal OP a Karmelitánské nakladatelství, 2009. 2229 s. ISBN 978-80-87183-10-6.

Kodex kanonického práva. Úřední znění textu a překlad do češtiny. Praha: Zvon, 1994. 812 s. ISBN 80-7113-082-6.

Codex canonum ecclesiarum orientalium auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus. Roma: Libreria Editrice Vaticana, MDCCCCLXXXX. ISBN 88-209-1719-X.

Codex iuris canonici Pii X Pontificis Maximi iussu digestus Benedicti Papae XV auctoritate promulgatus praefatione Emmi Petri card. Gasparri et indice analytico-alphabetico auctus. Roma: Typis Polyglottis Vaticanis, MCMLI.

Katechismus katolické církve. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001. 793 s. ISBN 80-7192-488-1.

Familiaris consortio. Apoštolská adhortace Jana Pavla II. o úkolech křesťanské rodiny v současném světě. Praha: Zvon, 1992. 101 s. ISBN 80-7113-067-2.

Svatební obřady. 2. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007. 136 s. ISBN 978-80-7192-987-1.

Příprava na svátost manželství. Praha: ČBK, 2001. 32 s. ISBN neuvedeno.

II. Vatikánský koncil. *Pastorální konstituce o církvi v dnešním světě **Gaudium et spes.*** ze dne 7. 12. 1965. In *Dokumenty II. vatikánského koncilu.* Praha: Zvon, 1995. s. 173 – 265. ISBN 80-7113-089-3.

Všeobecná deklaráce lidských práv a související dokumenty. In: *edice: světové dokumenty.* Ostrava: ARIES, 18. prosince 1948. 101 s. ISBN neuvedeno.

Prameny elektronické

Zákon č. 40/2009 Sb. trestní zákoník, ze dne 8. 1. 2009. [online]. © 2004 - 2013 [cit. 2013-1-5]. Dostupné z: <http://www.zakonycr.cz/seznamy/040-2009-Sb-zakon-trestni-zakonik.html>

Zákon o rodině č. 94/1963 Sb., ze dne 4. 12. 1963, [online]. © 2004 - 2013 [cit. 2013-1-7]. Dostupný z: <http://www.zakonycr.cz/seznamy/094-1963-sb-zakon-o-rodine.html>

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ze dne 26. 2. 1964, [online]. © 2004 - 2013 [cit. 2013-1-9]. Dostupný z: <http://www.zakonycr.cz/seznamy/040-1964-Sb-obcansky-zakonik.html>

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ze dne 29. 11. 1961, [online]. © 2005-2012 [cit. 2013-2-2]. Dostupný z: <http://zakony-online.cz/?s16&q16=all>

Zákon č. 265/1949 Sb., o právu rodinném, ze dne 07. 12. 1949, [online]. © 2010-2013 [cit. 2013-1-25]. Dostupný z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1949-265/zneni-0>

Zákon č. 266/1949 Sb. o zatímních změnách v některých občanských věcech právních, ze dne 7. 12. 1949, [online]. Praha: © 1999, 2000 [cit. 2013-2-25]. Dostupné z: <http://spcp.prf.cuni.cz/lex/z1a.htm>

Zákon č. 320/1919 Sb. Národního shromáždění, kterým se mění ustanovení občanského práva o obřadnostech smlouvy manželské, o rozluce a o překážkách manželství (manželská novela) ze dne 22. 05. 1919, [online]. [cit. 2013-2-10]. Dostupný z: <http://spcp.prf.cuni.cz/lex/320-19.htm>

Zákon č. 946/1811 Sb. *Obecný zákoník občanský (císařský patent)*, ze dne 01. 06. 1811, [online]. [cit. 2013-2-11]. Dostupné z: <http://spcp.prf.cuni.cz/lex/946-1811.htm>

PIUS PP. XII *Crebrae allatae sunt*. De disciplina sacramenti matrimonii pro ecclesia orientali. MOTU PROPRIO [online]. Řím: 1949. [cit. 2013-2-7]. Dostupné z: http://www.vatican.va/holy_father/pius_xii/motu_proprio/documents/hf_p-xii_motu-proprio_19490222_crebrae-allatae_lt.html

Benedikt XVI. MOTU PROPRIO *Omnium in mentem*, český text In: *Acta ČBK* [online]. 2010, č. 5 [cit. 2013-4-1], s. 15 – 19. Dostupné z: <http://www.cirkev.cz/cirkev-ve-svete/dokumenty/acta-cbk/>

Literatura tištěná

TRETERA, Jiří Rajmund. *Konfesní právo a Církevní právo*. 1. vyd. Praha: Jan Krigl, 1997. 331 s. ISBN 80-902045-2-X.

NĚMEC, Damián. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*. 1. vyd. Praha: Krystal OP a Karmelitánské nakladatelství v Kostelním Vydří, 2006. 215 s. ISBN 80-85929-83-X.

DUDA, Ján. *Katolícke manželské právo*. 2. vyd. Ružomberok: Pedagogická fakulta Katolíckej univerzity, 2007. 150 s. ISBN 978-80-8084-170-6.

HRDINA, Antonín. *Kanonické právo. Zvláštní část*. 1. vyd. Plzeň: ZČU, 1996. 201 s. ISBN 80-7082-286-4.

BOTEK, L. DVOŘÁČEK, J. HANUŠ, M. *Manželské právo v přehledu pro pastorační potřeby Apoštolského exarchátu Řeckokatolické církve v České republice*. 1. vyd. Praha: Apoštolský exarchát, 2008. 47 s. ISBN 978-80-254-3078-1.

IVAN, Josef. *Zneplatňující manželské překážky v kanonické normativě východních katolických církví*. 1. vyd. Michalovce: Misionár, 2007. 268 s. ISBN 978-80-88724-29-2.

- HRUŠÁKOVÁ, Milana. a kolektiv. *Zákon o rodině. Komentář*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2005. 478 s. ISBN 80-7179-912-2.
- HRUŠÁKOVÁ, Milana. KRÁLÍČKOVÁ, Z. *České rodinné právo*. 3. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006. 398 s. ISBN 80-210-3974-4.
- VACEK, Josef. *Manželské právo dle názorů církve římskokatolické u srovnání s hlavními názory moderních právních systémů*. Brno: Československý akademický spolek „Právnick“, 1925. 303 s. ISBN – neuvedeno.
- POLÁČEK, Vladimír. *Východní manželské církevní právo se zřetelem k právu latinskému*. 1. vyd. Košice: Rektorát Univerzity P. J. Šafárika, 1991. 104 s. ISBN 80-7097-132-0.
- KAŠNÝ, J. *Zneplatňující překážky*. *Revue církevního práva* 26 (3/03), s. 169-188. Praha: Společnost pro církevní právo, 2001. ISSN 1211-1635.
- BĚLOVSKÝ, P. *Příbuzenství jako překážka manželství*. *Právní rozhledy* 11 (2/03), s. 78–80. Praha: C. H. Beck, 2003. ISSN 1210– 6410.

Literatura elektronická

- DVOŘÁČEK, Jiří. *Úvod do východního církevního práva*. [online]. Olomouc: © Univerzita Palackého, aktualizováno: 29. 11. 2010, [cit. 2013-1-20]. Dostupné z: http://oldwww.upol.cz/fileadmin/user_upload/CMTF-katedry/cirkevni-pravo/UvodVychCirkPr-Verze_15_9_2010-2.doc

Seznam zkratek

kán. – kánon

zák. – zákon

Sb. – sbírky

odst. – odstavec

Gen – Geneze

Lv – Levitikus

Dt – Deuteronomium

Mt – Matouš

Ef – list Efezanům

FC – Familiaris consortio

GS – Gaudium et spes

KKC – Katechismus katolické církve

CIC/1983 – Kodex kanonického práva

CIC/1917 – Codex iuris canonici

CCEO – Codex canonum ecclesiarum orientalium

CA – Crebrae allatae sunt

ČR – Česká republika

Seznam příloh

(přílohy tvoří ukázky žádostí o dispenzování od manželských překážek příbuznosti v některých diecézích západní církve i exarchátu východní katolické církve v ČR)

Žádost Apoštolskému exarchátu Řeckokatolické církve v ČR o dispenz od překážek či dovození manželství.

Žádost Arcibiskupství olomouckému o dispenz od překážek či dovození manželství.

Žádost Biskupství brněnskému o dispenz od překážek manželství.

Žádost Biskupství ostravsko-opavskému o dispenz od překážek či dovození manželství, sanaci, delegaci.

Přílohy

Žádost Apoštolskému exarchátu Řeckokatolické církve v ČR o dispenz od překážek či dovolení manželství.

Řeckokatolická farnost _____

Č. j. _____

Dne _____

Věc: **Žádost Apoštolskému exarchátu Řeckokatolické církve v ČR**

1)

- o dispenz od překážky pokrev. příbuz. (*consanguinitas* – kán. 808 CCEO, *cfr. kán. 1091 CIC*)
 o dispenz k sňatku s nekřesťanem (*disparitas cultus* – kán. 803 CCEO, *cfr. kán. 1086 CIC*)
 o dovolení konfesně smíš. manželství (*matrimonium mixtum* – kán. 813 CCEO, *cfr. kán. 1126 CIC*)
 o dovolení sňatku podle kánonu kán. 789 CCEO, *cfr. 1071 CIC* ²⁾

Žádám o udělení dispensy / dovolení pro:

Příjmení (rodné), jméno, titul						
Datum a místo narození						
Datum, místo a obřad křtu						
Zápis v Matrice pokřtěných	kniha:	strana:	číslo:	kniha:	strana:	číslo:
Nynější náboženské vyznání						
Bydliště (farnost)						
Stav ³⁾						

(Nekatolický sňatek uzavřeli dne v)

Církevní sňatek chtějí uzavřít dne v

Odůvodnění: ⁴⁾

⁵⁾ Podmínky stanovené kán. 814 CCEO, *cfr. kán. 1125 CIC* byly splněny.

.....
farář / administrátor ⁶⁾

Apoštolský exarchát Řeckokatolické církve v ČR

Č. j. _____

Dne _____

Podle norem církevního práva a na základě uvedených důvodů uděluji

- dispenz od překážky pokrevního příbuzenství (*consanguinitas*) k uzavření církevního manželství.
 katolické straně dispenz k sňatku s nekřesťanem (*překážka disparitas cultus*) k uzavření církevního manželství.
 dovolení výše uvedeného konfesně smíšeného manželství (*matrimonium mixtum*).
 dovolení oddat výše uvedené žadatele.

Zároveň žádám duchovního správce a farní společenství o duchovní pomoc pro katolickou stranu k plnění jejích závazků a k upevnění jednoty manželského a rodinného života (srov. kán. 816 a 783 CCEO).

.....
biskup – apoštolský exarcha

Vysvětlivky:

¹⁾ Požadovanou variantu označte křížkem. Vyplňte žádost hůlkovým písmem nebo elektronicky.

²⁾ Kán. 789 CCEO:

I když manželství je možné platně uzavřít, kněz kromě jiných případů právem určených ať nežehná následujícím manželstvím bez povolení místního ordináře:

1° manželství potulných,

2° manželství, které podle norem občanského práva nemůže být uznáno nebo uzavřeno,

3° manželství toho, kdo má přirozené závazky vůči třetí osobě nebo k dětem, které se narodily z předešlého spojení s touto stranou,

4° manželství nedospělých bez vědomí nebo proti vůli rodičů,

5° manželství osoby, která má církevním rozhodnutím zakázáno uzavřít nové manželství, pokud nesplní určité podmínky,

6° manželství osoby, která se veřejně zřekla katolické víry, i když nevstoupila do nekatolické církve nebo nekatolického společenství; místní ordinář v takovém případě udělí povolení jenom při dodržení kán. 814.

³⁾ Např.: a) svobodný/á; b) rozvedený/á – před civilním sňatkem svobodný/á; c) rozvedený/á – před tímto sňatkem již jednou civilně rozvedený/á; a pod.

⁴⁾ Důvody pro udělení dispenze k sňatku s nekřesťanem, pro dovolení konfesně smíšeného sňatku, příp. pro dovolení sňatku podle kán. 789 CCEO: osvojení dítěte, těhotenství, vše ke svatbě připraveno, snoubenci již žijí v civilním manželství, nekatolická strana se připravuje na křest, snoubenci již společně žijí, malá příležitost k seznámení, zájem o poznání víry a dobrá vůle při přípravě, konvalidace civilního sňatku, morální povinnost sňatku apod.

⁵⁾ Splnění podmínek označte křížkem.

⁶⁾ Je třeba, aby tuto žádost podepsal farář nebo administrátor, nikoli farní vikář, jáhen či jiný spolupracovník.

Komentář:

O dispenz od překážky pokrevního příbuzenství se žádá v případě sňatku mezi bratrancem a sestřenicí, strýcem a neteří nebo praneteří, mezi tetou a synovcem nebo prasynovcem (přiložte náskres rodokmenu). V přímé linii není manželství přípustné, ani dle státního práva, stejně jako mezi sourozenci.

*O dispenz k sňatku s nekřesťanem se žádá, je-li jeden ze snoubenců nepokřtěný (překážka *disparitas cultus*). Vždy je třeba uvést důvody a splnit podmínky stanovené kán. 814 CCEO. Místo nekřesťana mohou prohlášení podepsat dva svědkové. *Oddávající musí mít jistotu, že byla dispenz udělena.* Pokud předchozího dne poštou nedošla, je třeba si ji vyžádat telefonicky.*

Pravomoc dispenzovat má apoštolský exarcha vůči všem podřízeným a všem, kteří právě pobývají na jeho území (kán. 795 CCEO). Pokud se žádá o dispenz k sňatku s nekřesťanem a katolická strana nemá v Apoštolském exarchátě Řeckokatolické církve v ČR ani trvalé, ani přechodné bydliště, je třeba se obrátit na ordináře této katolické strany.

O dovolení konfesně smíšeného manželství se žádá, je-li jeden ze snoubenců pokřtěný nekatolík. Je třeba splnit podmínky stanovené kán. 814 CCEO.

Prosté zplatnění (konvalidace): „Manželství neplatné pro vadu formy musí být ke zplatnění znovu uzavřeno kanonickou formou, viz kán. 847 CCEO)

Žádost Arcibiskupství olomouckému o dispenz od překážek či dovození manželství.

Římskokatolická farnost

Č.j.: Dne

Věc: Žádost Arcibiskupství olomouckému

- ¹⁾ o dispenz od překážky pokrevního příbuzenství (*consanguinitas* – kán. 1091 § 2 CIC)
 o dispenz k sňatku s nevěřícím (*překážka disparitas cultus* – kán. 1086 CIC)
 o dovození konfesně smíšeného manželství (*matrimonium mixtum* – kán. 1124 CIC)
 o dovození sňatku podle kánonu 1071 CIC ²⁾

Žádám o udělení dispensy / dovození pro:

Příjmení (rodné), jméno, titul						
Datum a místo narození						
Datum a místo křtu						
Pokřtěn/a obřadem církve						
Zápis v Matrice pokřtěných	kniha:	strana:	číslo:	kniha:	strana:	číslo:
Nynější náboženské vyznání						
Vyučen/a ve víře ³⁾						
Bydliště (farnost)						
Stav ⁴⁾						

Nekatolický sňatek uzavřeli dne v

Církevní sňatek chtějí uzavřít dne v

Odůvodnění: ⁵⁾

- ⁶⁾ Podmínky stanovené kán. 1125 CIC byly splněny.

.....
farář / administrátor ⁷⁾

Arcibiskupství olomoucké

Č.j.: Dne

Podle norem církevního práva a na základě uvedených důvodů udílím

- dispenz od překážky pokrevního příbuzenství (*consanguinitas*) k uzavření církevního manželství.
 katolické straně dispenz k sňatku s nevěřícím (*překážka disparitas cultus*) k uzavření církevního manželství.
 dovození výše uvedeného konfesně smíšeného manželství (*matrimonium mixtum*).
 dovození výše uvedeného konfesně smíšeného manželství (*matrimonium mixtum, ad cautelam disparitas cultus*).
 dovození oddat výše uvedeného žadatele.

Zároveň žádám duchovního správce a farní společenství o duchovní pomoc pro katolickou stranu k plnění jejich závazků a k upevnění jednoty manželského a rodinného života (*srov. kán. 1128 a 1063 CIC*).

Římskokatolický farní úřad

.....

.....

.....

Adresa farního úřadu včetně PSČ

Vysvětlivky:

- 1) Požadovanou variantu označte křížkem. Vyplňte žádost na psacím stroji.
- 2) Kán. 1071 § 1: S výjimkou případu nutnosti neodává farář bez dovození ordináře:
 1. osoby bez kanonického trvalého nebo přechodného bydliště;
 2. osoby, jejichž manželství nelze uznat nebo uzavřít podle norem světského práva
 3. toho, kdo je vázán přirozenými povinnostmi vůči jinému partnerovi nebo dětem vzešlým z předchozího spojení;
 4. ty osoby, které veřejně prokazatelně odmítly katolickou víru;
 5. toho, kdo je v nápravném trestu kanonickém;
 6. nezletilé, o jejichž sňatku rodiče buď nevědí nebo s ním rozumně nesouhlasí;
 7. osoby, které uzavírají manželství prostřednictvím zástupce, o němž v kán. 1105.
- § 2: Tomu, kdo veřejně prokazatelně odmítl katolickou víru, dovoli ordinář, aby směl být oddán, pouze dodrží-li se kán 1125, za použití vhodných norem.
- 3) **Rozhodnutí ordináře:** Pravomoc oddat snoubence římskokatolicky pokřtěné, z nichž jeden nebo oba jsou ve víře nevyučeni a je rozumný důvod, aby měli církevní sňatek, uděluje se všem, kteří mají dovození asistovat při uzavírání manželství.
- 4) Např.: a) svobodný/á; b) rozvedený/á – před civilním sňatkem svobodný/á; c) rozvedený/á – před tímto sňatkem již jednou civilně rozvedený/á; a pod.
- 5) **Důvody pro udělení dispensy k sňatku s nekrěťanem, pro dovození konfesně smíšeného sňatku, příp. pro dovození sňatku podle kán. 1071 CIC:** osvojení dítěte, těhotenství, důvěrné přátelství, vše ke svatbě připraveno, snoubenci již žijí v civilním manželství, nekatolická strana se připravuje na křest, snoubenci již společně žijí, vyšší věk jednoho z nich (od 24 let), malá příležitost k seznámení, zájem o poznání víry a dobrá vůle při přípravě, konvalidace civilního sňatku, morální povinnost sňatku a pod.
- 6) **Splnění podmínek označte křížkem.**
- 7) Je třeba, aby tuto žádost podepsal farář nebo administrátor, nikoli kaplan, jáhen či jiný spolupracovník.

Komentář:

O dispensy od překážky pookrevního příbuzenství se žádá v případě sňatku mezi bratrancem a sestřenicí, strýcem a neteří nebo praneteří, mezi tetou a synovcem nebo prasnovcem (*přiložte náskres rodokmenu*). V přímé linii není manželství přípustné, ani dle státního práva, stejně jako mezi sourozenci.

O dispensy k sňatku s nekrěťanem se žádá, je-li jeden ze snoubenců nepokřtěný (*překážka disparitas cultus*). Vždy je třeba uvést důvody a splnit podmínky stanovené kán. 1125 § 1 CIC. Místo nekrěťana mohou prohlášení podepsat dva svědkové. *Oddávající musí mít jistotu, že byla dispensy udělena.* Pokud předchozího dne poštou nedošla, je třeba si ji vyžádat telefonicky.

Pravomoc dispensovat má místní ordinář vůči všem podřízeným a všem, kteří právě pobývají na jeho území (kán. 1078 CIC). Pokud se žádá o dispensy k sňatku s nekrěťanem a katolická strana nemá v olomoucké arcidiecézi ani trvalé ani přechodné bydliště, je třeba se obrátit na ordináře této katolické strany.

O dovození konfesně smíšeného manželství se žádá, je-li jeden ze snoubenců pokřtěný nekatolík. Je třeba splnit podmínky stanovené kán. 1125 § 1 CIC. Místo nekatolíka mohou prohlášení podepsat dva svědkové.

Prosté zplamění (konvalidace): „Manželství neplatné pro vadu formy musí být ke zplamění znovu uzavřeno kanonickou formou, při zachování kán. 1127 § 2.“ (kán. 1160 CIC)

Rozhodnutí ordináře: Pokud jsou oba manželé římskokatolického vyznání, není třeba posílat žádost o prosté zplamění (konvalidaci) na Arcibiskupství.

Žádost Biskupství brněnskému o dispenz od překážek manželství.

Římskokatolická farnost

Čj.

Dne

ŽÁDOST O DISPENZ OD PŘEKÁŽKY SŇATKU

Níže uvedení snoubenci chtějí dne uzavřít církevní sňatek:

Titul, jméno a příjmení		
Datum a místo narození		
Datum a místo křtu		
Nynější nábož. vyznání		
Trvalé kanonické bydliště		
Stav ¹		

Já níže podepsaný(á)

- žádám² o dispenz od překážky nízkého věku (kán. 1083 CIC)
 o dispenz od překážky pokrevního příbuzenství v boční linii³ (kán. 1091 CIC § 2–4)
 o dispenz od překážky švagrovství (kán. 1092 CIC)
 o dispenz od překážky veřejné počestnosti (kán. 1093 CIC)
 o dispenz od překážky zákonného příbuzenství (kán. 1094 CIC)

z důvodů⁴

.....
podpis žadatele / žadatelky / žadatelů

Tuto žádost doporučuji.

Poznámka:

L. S.

.....
farář (administrátor)

¹ Uveďte rodinný stav: svobodný(á) – rozvedený(á) – vdovec – vdova.

² Požadovanou dispenz nebo dovození označte křížkem.

³ Komentář k překážkám sňatku lze nalézt v publikaci *Manželské právo* Damiána Němce.

⁴ O dispenz od překážky pokrevního příbuzenství se žádá v případě sňatku mezi bratrancem a sestřenicí, strýcem a neteří nebo praneteří, mezi tetou a synovcem nebo prasynovcem (přiložte nákres rodokmenu). V přímé linii není manželství přípustné, ani dle státního práva, stejně jako mezi sourozenci.

⁴ Dispens není možné udělit bez uvedení vážného důvodu.

UDĚLENÍ DISPENZE

Čj.

Dne

Podle norem církevního práva udílím požadované dispenze.

L. S.

.....
ordinář

Žádost Biskupství ostravsko-opavskému o dispenz od překážek či dovození manželství, sanaci, delegaci.

Adresa farnosti

<i>presentační razítko kurie</i>
Biskupství ostravsko-opavské Kostelní nám. 1 728 02 Ostrava 1

Č.j.:

V dne

Duchovní správce uvedené farnosti žádá ordináře ostravsko-opavské diecéze k uzavření církevního manželství:

- ^(*) o dispens ke sňatku s nepokřtěným (dle kán. 1086; 1125-1126)
- o dispens od kanonické formy (viz normy stanovené ČBK, na základě kán. 1127, §2, 1121 §3)
- o dispens od překážky příbuzenství stupně (dle kán. 1091, §1-4)
- o povolení ke sňatku ^(*) s pokřtěným nekatolíkem (dle kán. 1124, 1125)
- katolika s rozvedeným po civilním nebo nekatolickém sňatku (nutno předložit „Doplňk k zápisu...“ / dle kán. 1071 §1 odst.3)
- dle kán. 1071 §1, odst. 1,2,4,5,6,7 (formálně odpadli od katolické víry; osoby bez kanonického trvalého nebo přechodného bydliště; nezletilí bez souhlasu rodičů; ti, jejichž sňatek nelze uznat státně; osoby v censuře, sňatek skrze zástupce atd.)
- o zplnění v základu – sanatio in radice (dle kán. 1161-1165)
- o delegaci k asistenci sňatku dvou katolíků východního obřadu (je-li alespoň jeden z nich členem eparchie, zaslat biskupovi řeckokatolické eparchie na adresu: Apoštolský exarchát Řeckokatolické církve ČR, Haštalské nám. 14, 110 00 Praha I)

pro žadatele(ku) (pište i rodná příjmení)

..... rozený(á) nar. v

trvale bytem

pokřtěn(á) římskokat. obřadem dne v

římskokatolického vyznání – vyučený (á) ve víře. (**)

Stav (***) -

s

..... rozený (á) nar. v

trvale bytem

pokřtěn(á) obřadem dne v

vyznání vyučený (á) ve víře. (**)

Stav (***) -

Uveďte důvody žádosti (zvláště u smíšeného manželství); u sanace delší zdůvodnění, nejprve důkladně zjistit, zda opravdu trvá manželský souhlas

--

Civilní oddávky byly dne v

Církevní oddávky mají být dne v

Záruky požadované u sňatku (sanace manželství) s nepokřtěným, nekatolíkem nebo katolíkem odpadlým od víry byly dány?

L.S.

.....
podpis duchovního správce

P.S. Žádost vyplňujete v AdobeReaderu nebo tiskacím přístrojem! Žadatele zatrhněte. (**) Nehodící se škrtněte. (***) Pište těmito výrazy: svobodný; vdovec; civilně (nekatolicky) sezdáný a před ním svobodný; civilně sezdáný a rozvedený po občanském sňatku (1x, 2x,...); svobodný před sanací; rozvedený před sanací; svobodný dle prohlášení církevního soudu; apod.; (*) V těchto případech se předpokládá současná žádost o dovození slavit svatební obřad ve mti svatě. Využití uděleného dovození se nechává na moudrém uvážení oddávajícího.